

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

MUUTTUVA OPPIMISYMPÄRISTÖ OPETTAJAN TYÖYMPÄRISTÖNÄ

Case: Lahden tiede- ja yrityspuisto / Lahden ammattikorkeakoulu

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Heli Rönkkönen

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

RÖNKKÖNEN, HELI:

Muuttuva oppimisympäristö opettajan työympäristönä, Case: Lahden tiede- ja yrityspuisto / Lahden ammattikorkeakoulu

Liiketalouden opinnäytetyö, 79 sivua

Kevät 2013

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee muuttuvaa oppimisympäristöä opettajan työympäristön näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää muuttuvan oppimisympäristön nykytila, sekä tulevaisuuden näkymät vuodelle 2020. Case-kouluna on Lahden ammattikorkeakoulu.

Oppimisympäristö on kokonaisuus fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia aspekteja, eikä sen vuoksi rajaudu ainoastaan esimerkiksi koulurakennuksiin tai luokkiin ja työvälineisiin. Sen sijaan oppimisympäristöön kuuluvat yhtä lailla sosiaaliset kontaktit opettajineen ja opiskelijoineen, sekä muiden sidosryhmien edustajien läsnäolo ja koko ympäröivä kulttuurinen ilmapiiri. Muuttuvalla oppimisympäristöllä viitataan sekä suomalaisen ammattikorkeakoulujärjestelmän että globaalin maailman muutostekijöihin ja niiden niin lyhyen kuin pitkänkin aikavälin vaikutuksiin. Oppimisympäristö on opettajille myös työympäristö.

Opettajien odotetaan pysyvän ajan hermolla työympäristönsä kehittämisessä ja tekevän parhaansa toimivan oppimisympäristön aikaansaamiseksi ja ylläpitämiseksi myös jatkossa. Siksi empiriaosuudessa selvitetään käyttäjätutkimuksen, tarkemmin luotaintutkimuksen avulla opettajien näkemyksiä oppimis- ja työympäristön nykytilasta, sekä muutostarpeista vuoteen 2020 mennessä. Tutkimusaineiston pohjalta laaditaan johtopäätökset siitä, kuinka oppimisympäristöä voisi kehittää paremmin tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi.

Keskeisinä tuloksina voidaan todeta, että opettajat toisaalta odottavat ja toisaalta pelkäävät tulevaisuuden muutoksia. Tyytymättömyyttä aiheuttivat etenkin puutteet tilaratkaisuissa ja laitteissa. Myös johtamis- ja kokouskulttuuriin kaivattiin johdonmukaisempaa otetta. Työtoverit koettiin tärkeäksi osaksi työssäjaksamista ja verkostoitumisen merkityksen uskottiin kasvavan tulevaisuudessa. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että lisäämällä eri koulutusalojen ja työelämän välistä yhteistyötä olisi mahdollista saavuttaa hyötyjä monialaisuuden kautta. Tärkeintä on kuitenkin suunnitella uudistukset alakohtaisuudet huomioon ottaen.

Avainsanat:

Oppimisympäristö, työympäristö, käyttäjätutkimus, Lahden ammattikorkeakoulu

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Studies

RÖNKKÖNEN, HELI: Changing Learning Environment Examined
From a Teacher's Working Environment
Case: Lahti Science and Business Park /
Lahti University of Applied Sciences

Bachelor's Thesis in Business Studies, 79 pages

Spring 2013

ABSTRACT

This thesis deals with the changing learning environment examined from a teacher's working environment perspective. The goal of the thesis is to clarify the present situation of a changing learning environment and to examine its future prospects in 2020. The case school for this study is Lahti University of Applied Sciences.

The learning environment, in its entirety, includes physical, psychological and social features and is not only based on such things as school buildings, classrooms or equipment. It is a complex phenomenon which includes social contacts, students, all other interest groups and surrounding cultural atmosphere. The changing learning environment here means the Finnish university system as well as global world changes, both short and long term. The learning environment is also a working environment for teachers.

Teachers are expected to stay focused in developing their working environment and to do their best to achieve and maintain a functional learning environment for the future. In the empirical part of this study the intent was to investigate, by user orientated research, i.e., context mapping to be more exact, the present state and the future needs for 2020 concerning both learning and working environments. The conclusion is then made by using research material to explain the needs of changes that should be made to ensure that the learning environment is correctly improved according to future needs.

The main results of the study show that although teachers are excited about the future changes they are also afraid. Dissatisfaction was caused by weaknesses in room/space decisions and equipment. Furthermore, more consistent actions were hoped for with leaders and in the meeting culture. Colleagues were seen as an important part of wellbeing and the significance of networking was expected to rise in the future. Also, benefits could be gained by increasing co-operation between different scopes of education and work life. However, it is important to consider the different fields when planning changes.

Key words: Context mapping, user experiences, generative techniques

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tavoitteet, tutkimusongelmat ja rajaukset	3
1.2	Tutkimusmenetelmät	3
1.3	Opinnäytetyön rakenne	5
2	OPPIMIS- JA TYÖYMPÄRISTÖ	7
2.1	Oppimisympäristö	7
2.1.1	Fyysinen oppimisympäristö	8
2.1.2	Psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö	9
2.1.3	Virtuaalinen oppimisympäristö	9
2.1.4	Uudet oppimisympäristöt ja avoin oppiminen	10
2.2	Työympäristö	11
2.2.1	Työympäristön kehittäminen ja muutoksen hallinta	12
2.2.2	Työhyvinvointi osana muuttuvaa työympäristöä	12
2.3	X-, Y- ja Z-sukupolvet	13
3	CASE: LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU	15
3.1	Lahden ammattikorkeakoulun esittely	17
3.1.1	Organisaatiomatriisi	18
3.1.2	Strategia	19
3.1.3	Tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminta (TKI)	24
3.1.4	Lahden ammattikorkeakoulu osana FUAS-liittoumaa	25
4	KÄYTTÄJÄTUTKIMUS	27
4.1	Käyttäjätutkimus verrattuna markkina- ja asiakastutkimukseen	27
4.2	Käytettävyydellä luodaan tuottavuutta	28
4.3	Käyttäjärühmä	28
4.4	Käyttäjäprofiili	29
4.5	Käyttäjätutkimuksen menetelmiä	31
4.5.1	Haastattelut	31
4.5.2	Havainnointi	31
4.5.3	Luotain	32
4.5.4	Ryhmäkeskustelu eli Focus-group	35

5	LAHDEN INNOVAATIOKESKITTÄMÄHANKE	36
5.1	Opettajien käyttäjätutkimuksen laadinta ja toteutus	38
5.2	Tutkimusaineiston keräämisen työkalut, tehtävät ja aikataulu	40
5.2.1	Luotainpaketti	40
5.2.2	Työpajat ryhmätehtävineen ja -keskusteluineen	40
5.3	Tulokset fyysisen, sosiaalisen ja toiminnallisen oppimisympäristön nykytilasta	42
5.3.1	Fyysinen oppimisympäristö	42
5.3.1.1	Avokonttoreihin siirtyminen	43
5.3.1.2	Tekniikkariippuvuus ja laitehankintojen merkitys	45
5.3.1.3	Opetustilojen ratkaisut ja niiden muunneltavuus	47
5.3.2	Sosiaalinen oppimisympäristö	48
5.3.2.1	Moniammatillisuus ja -ikäisyys	48
5.3.2.2	Kohtaamiset, turvallisuus, yhteisöllisyys	49
5.3.2.3	Kohtaamisen tärkeys – yhdessä vai yksin?	50
5.3.2.4	Verkostoituminen	51
5.3.3	Toiminnallinen oppimisympäristö	52
5.3.3.1	Kokouskulttuuri	52
5.3.3.2	Tiimityöskentely ja johtamiskulttuuri	53
5.3.3.3	Ohjaus ja tutorointi	54
5.3.3.4	Opettajien ohjaus ja teknisen tuen tarve	55
5.3.3.5	Etätyöskentely ja virtuaalisuus	55
5.4	Tutkimusaineiston analysointi	56
5.4.1	Samankaltaisuusanalyysi	57
5.5	Saadut päätelmät tulevaisuuden oppimisympäristöksi vuonna 2020	59
5.5.1	Oppimista tapahtuu kaikkialla aikaan katsomatta	60
5.5.2	Yhdessä tekemällä ja verkostoitumalla syntyy osaamista	61
5.5.3	Oppiminen henkilökohtaistuu ja monimuotoistuu, ohjaustarve korostuu	64
5.5.4	Oppimisen tavat ovat moninaisia ja käytäntökeskeisiä	65
5.5.5	Liikkuva tekniikka ja mahdollistavat palvelut	66
5.5.6	Kampustilat ovat käytettäviä ja muunneltavia - informaalin ja formaalin tilan välillä on balanssi	66
5.5.7	Omassa yrityksessäkin voi oppia	67
5.6	Tutkimuksen luotettavuus	68

5.6.1	Reliabiliteetti ja validiteetti	69
5.6.2	Triangulaatio	70
6	YHTEENVETO	72
	LÄHTEET	75

1 JOHDANTO

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimuksiin ja taiteellisiin lähtökohtiin soveltuvaa korkeakouluopetusta. Korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta järjestetään kahdeksalla eri alalla ja sen lisäksi tuotetaan erikoistumisopintoja, avointa opetusta, opettajakoulutusta ja muuta lisäkoulutusta. Opiskelu on lähtökohdiltaan työelämäläheisempää kuin yliopistossa ja siinä korostuvat yhteydet elinkeinoelämään ja yritystoimintaan, yrittäjyyteen, sekä alueelliseen kehittämiseen. Yliopistojen ja korkeakoulujen muodostamaa korkeakoulujärjestelmää arvostetaan kansainvälisesti kilpailukykyisenä, sekä alueellisiin tarpeisiin joustavasti vastaavana kokonaisuutena. (Opetushallitus 2012. Ammattikorkeakoulu koulutusnetti.)

Suomen ammattikorkeakoulujärjestelmää uudistetaan parhaillaan opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta. AMK-uudistuksen on määrä toteutua vuosina 2011-2014. Uudistusprosessin tavoitteena on luoda puitteet ja toiminnalliset edellytykset ammattikorkeakoululle, joka on kansainvälisesti arvostettu, itsenäinen ja vastuullinen. Eduskunta käsittelee vuoden 2012 aikana valmistellut muutostyöt vuoden 2013 alkupuolella. Rahoitus- ja säädösohjaus sekä toimiluvat uudistetaan vuoden 2014 alusta.

Ammattikorkeakoulu-uudistuksessa

- *Vahvistetaan ammattikorkeakoulujen edellytyksiä vastata nykyistä itsenäisemmin ja joustavammin työelämän, muun yhteiskunnan ja alueiden muuttuviin kehittämistarpeisiin laadukkaalla opetuksella ja tutkimus- ja kehitystyöllä.*
- *Ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja säädösohjausta uudistetaan vuoden 2014 alusta vauhdittamaan ammattikorkeakoulujen rakenteellista uudistamista ja toiminnan laadun ja vaikuttavuuden parantamista.*
- *Rahoitus uudistetaan tukemaan nykyistä paremmin koulutuksen tavoitteita, kuten opetuksen ja tutkimuksen laadun parantamista.*
- *Ammattikorkeakoulujen toimiluvat uudistetaan vuoden 2014 alusta. Toimilupa on valtioneuvoston asetus, jossa säädetään koulutusvas-
tuista ja muista toiminnan edellytyksistä.*

- *Nykyistä toimipisteverkkoa kootaan riittävän laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi.*
- *Vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle ja ammattikorkeakouluista tehdään itsenäisiä oikeushenkilöitä. Valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen aikataulussa arvioidaan, miten ammattikorkeakoulujen rahoituksen siirto kunnilta valtiolle sekä oikeushenkilöaseman muuttaminen toteutetaan.*

(Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. AMK-uudistus 2011-2014.)

Kehityksen muutosajurit ovat sekä globaaleja, kansallisia että paikallisia. Muutosta puskevat eteenpäin mm. demografiakehitys, eli ikääntymisen ongelmat. Samoin oman leimansa antavat maailman ja yhteiskunnan eriarvoistuminen, EU:ssa tapahtuvat muutokset, ilmaston- ja ympäristön muutokset, EU:n ja Suomen koulutuspolitiikan suuntaukset sekä maailman taloustilanne. Monet muutoksista ovat jo käynnissä, mutta vähintäänkin yhtä monet ovat vahvasti ennakoitavissa olevia tulevia muutoksia. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategia.)

Korkeakoulujen on parannettava oppimistuloksiaan, työelämäyhteyksiään, TKI-toiminnan tasoa, sekä kansainvälistä verkostoitumista toimintaympäristön muutosten ja erityisesti Eurooppaa koettelevan taloustaantumien vuoksi. EU 2020 -strategian ja sen lippulaiva-ajattelun mukaisesti uuden kasvun tärkeänä osana on laadukas korkeakoulutus. Toisaalta kilpailu kansainvälistyvistä koulutusmarkkinoista kiihtyy ja haastaa suomalaiset korkeakoulut kilpailukyvyyn parantamiseen. Suomessa korkeakoulujen määrän vähentämiselle, mutta samalla myös toiminnan laadun parantamiselle on selkeä tilaus. Paineet ovat tästä syystä erityisen kovat ja aiheuttavat sekä kansallista kilpailua suomalaisten korkeakoulujen välillä että myös globaalin tason kilpailua rajojen yli. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategia).

Ammattikorkeakoulujärjestelmän uudistusten myllerryksessä oppimisympäristö kokee luonnollisesti jatkuvaa muutosta käytännön tasolla. Sekä pitkän että lyhyen tähtäimen muutokset ja niiden vaikutukset näkyvät opettajien työympäristön olosuhteissa niiden tullessa toisenlaisiksi. Muutos yhteiskunnassa on joka tapaukses-

sa väistämätöntä, ja siksi mahdollisuuksiin kannattaa tarttua myös koulutussektorilla. Asioita eteenpäin viemällä edesautetaan ammattikorkeakoulujen säilymistä kilpailukykyisinä globaalista kilpailutilanteesta huolimatta.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään muuttuvan oppimisympäristön vaikutuksia opettajan työympäristössä, millaisena oppimisympäristö näyttäytyy tänä päivänä ja mihin suuntaan se on opettajan näkökulmasta menossa. Oppimisympäristö on opettajalle myös työympäristö.

1.1 Tavoitteet, tutkimusongelmat ja rajaukset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää muuttuvan toimintaympäristön vaikutuksia ja vaatimuksia oppimisympäristön kehittämiseksi opettajien työympäristön näkökulmasta.

Opinnäytetyön tutkimusongelmat ovat

- Millainen on oppimisympäristön, eli opettajien työympäristön nykytila?
- Minkälaisia muutostarpeita opettajat näkevät oppimisympäristössä, eli omassa työympäristössään vuoteen 2020 mennessä?

1.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukset voidaan jakaa kahteen pääryhmään: kvalitatiiviseen eli laadulliseen ja kvantitatiiviseen eli määrälliseen (Hirsjärvi, Remes & Seljavaara 2007, 131). Laadullinen tutkimus, jota tässä opinnäytetyössä käytetään, perustuu elämän monimuotoisuuden kuvaamiseen, jolloin tavoitteena on saada mahdollisimman kokonaisvaltainen tutkimustulos, tulkiten tutkimusongelman syitä ja merkityksiä. Tutkimusjoukko valitaan, toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, käyttäen harkitsevaa ja tarkoituksenmukaista valintapaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Siksi ihmisläheisiin tutkimusmentelmiin käytetään paljon tutkimusresursseja verrattuna kvantitatiiviseen menetelmään, jossa keskitytään täsmällisiin ja laskennallisiin, usein tilastollisiin menetelmiin. Kvalitatiivinen tutkimus ei siis perustu tilastolli-

siin tietohin, vaan tavoitteena on saada selville tutkittavien henkilöiden omia, hyvin kapea-alaisiakin näkökulmia. Siksi laadullista tutkimusta voidaan Tuomen ja Sarajärven mukaan luonnehtia myös pehmeäksi ja ymmärtäväksi, eli ihmistutkimukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 23).

Kvalitatiivisiksi menetelmiksi soveltuvat esimerkiksi tutkijan osallistuva havainnointi ja teema- sekä ryhmähaastattelut, joissa päästään lähemmäs käyttäjän omaa persoonaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käsitellään saatuja tietoja aina ainutlaatuisina, joten niitä tutkitaan sen mukaisesti ilman pyrkimystä yleistää teoreettisia totuuksia. (Hirsijärvi ym. 2007, 160.)

Laadullisen tiedonhankinnan tapaustutkimus (*case study*) on empiirinen tutkimus monipuolisen ja monilla eri tavoilla hankitun tiedon analysointiin tietyssä tapauksessa ja tiettyyn tapahtumaan tai toimintaan rajatussa ympäristössä (Yin 1987, 23). Tapauksena voi olla mikä tahansa: yksilö, ryhmä, yhteisö tai laitos. Oleellista on se, että tapaus on muusta tai muista erotettavissa ja tutkittavissa intensiivisesti ja mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tapaustutkimusta voidaan myös kutsua syvätkäytökseksi (*in-depth investigations*), sillä parhaimmillaan sen avulla saadaan täydellisesti organisoitu kuvaus joko jostakin osatekijästä tai useasta samanaikaisesti. Tapaustutkimuksessa on kysymys siitä, mitä voidaan oppia analysoimalla. Sen vuoksi kysymys on laadullisen metodologian tiedonhankinnan strategiasta, jota melkein kaikki laadullisen tutkimuksen strategiat käyttävät. Muut laadullisen tutkimuksen strategiat poikkeavat tutkimuksen kohteen valinnassa. (Metsämuuronen 2000, 16-18.) Case-tutkimuksella saadaan hyvää taustatietoa oleellisista tekijöistä, prosesseista ja vuorovaikutussuhteista, joten ne ovat hyödyksi varsinkin silloin, kun tehdään samasta, rajatusta tapauksesta jatkotutkimuksia. (Yin 1987, 23.)

Tämän opinnäytetyön teoriaosuus pohjautuu kirjallisuuteen ja internet-lähteisiin. Opinnäytetyön empiriaosuus koostuu Lahden ammattikorkeakoulun opettajille tehdystä käyttäjätutkimuksesta ja sen analysoinnista ja johtopäätöksistä. Opinnäytetyön tutkimus on case-tutkimus, jossa lähestymistapana käytetään kvalitatiivista, eli laadullista tutkimistapaa. Tutkimuksen avulla kartoitetaan Lahden ammattikor-

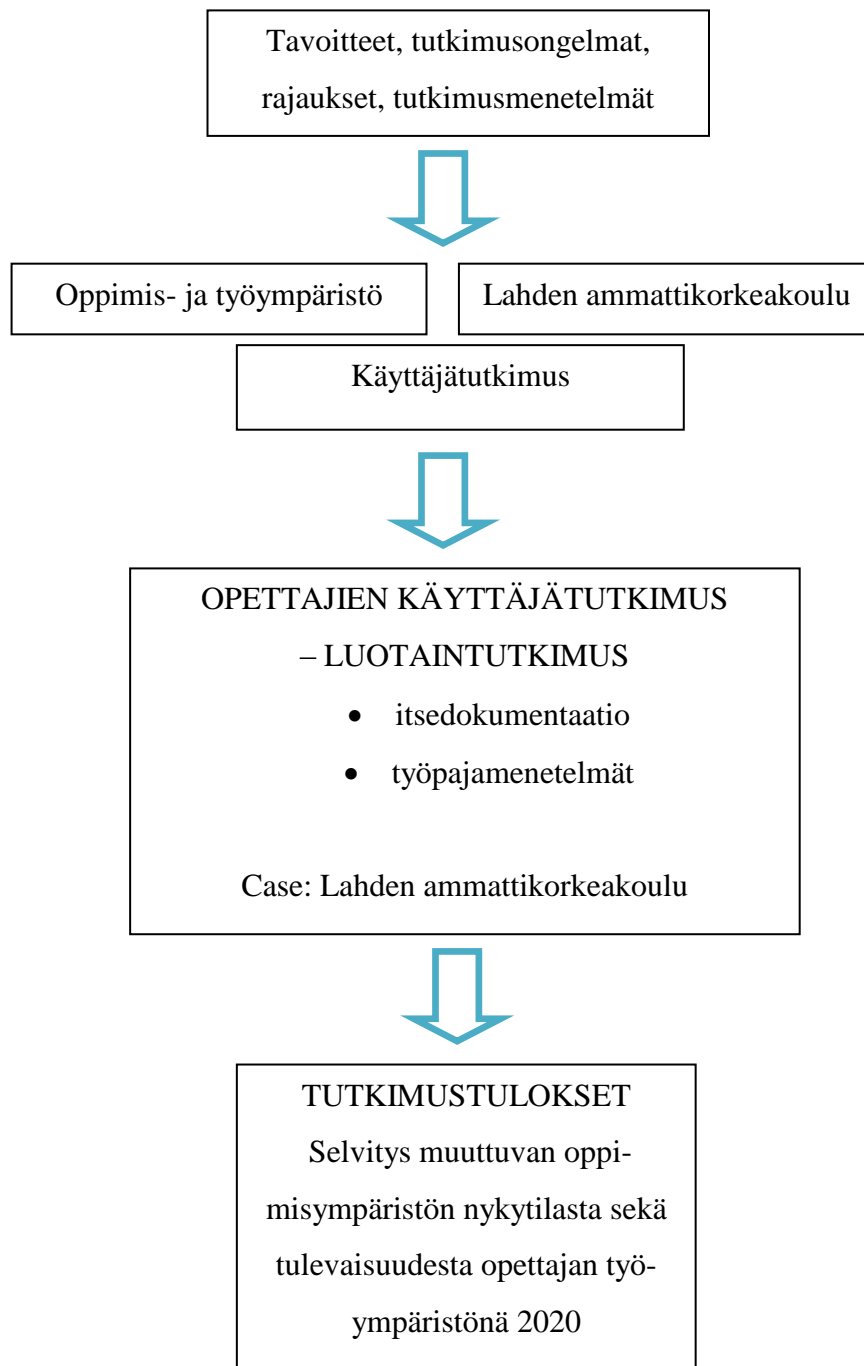
keakoulun oppimisympäristön tilaa opettajan näkökulmasta, sekä selvitetään sen vahvuuksia ja heikkouksia, sekä uhkia ja mahdollisuuksia, opettajan työympäristön tulevaa muutostyötä varten. Luotainpaketin avulla saadaan ensin itsedokumentoitua käyttäjätietoa opettajilta, jonka jälkeen tutkimuksen syventävänä menetelmänä järjestetään työpajoja erilaisine ryhmätehtävineen ja -haastatteluineen. Näillä rinnakkaismenetelmillä löydetään eri näkökulmia tulevaisuuden oppimisympäristöuudistuksia varten.

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö koostuu viidestä luvusta kuvion 1 osoittamalla tavalla. Johdannon jälkeen aihealuetta tutkitaan ensin teoreettisesta näkökulmasta ja määritellään opinnäytetyölle tavoitteet. Opinnäytetyön tavoitteiden jälkeen määritellään tutkimusongelmat, rajaukset ja tutkimusmenetelmät.

Opinnäytetyön teoreettinen osuus sisältää kolme lukua. Luku 2 käsittelee oppimis- ja työympäristöä, luku 3 esittelee Lahden ammattikorkeakoulun, jota case-tutkimus koskee, sekä luku 4 kertoo käyttäjätutkimuksen teoreettisista lähtökohdista.

Opinnäytetyön empiriaosuudessa, luvussa 5, esitellään innovaatiokeskittymähänke, sekä kerrotaan Lahden ammattikorkeakoulun opettajien luotaintutkimuksen toteutuksesta itsedokumentaatioineen, työpajoineen ja ryhmähaastatteluineen. Sen jälkeen tutkimusaineistot analysoidaan systemaattisesti käyttäen tukena teoriapohjaa.

KUVIO 1. Opinnäytetyön rakenne

Luvussa 5 kerrotaan myös fyysisen, sosiaalisen ja toiminnallisen oppimisympäristön nykytila, sekä saadut päätelmät tulevaisuuden oppimisympäristöteemojen muodossa. Lopuksi luvussa 6 laaditaan tutkimustuloksista ideoiden ja kehitysehdotusten kautta yhteenveto.

2 OPPIMIS- JA TYÖYMPÄRISTÖ

Oppimisympäristöä tarkastellaan tavallisimmin oppilaan tai opiskelijan oppimisen alustana. Oppimisympäristö on kuitenkin myös opettajille oppimisen alusta omassa työssään, vaikkakin se tällöin koetaan ensisijaisesti työympäristönä.

2.1 Oppimisympäristö

Suomessa oppimisympäristö käsitettä alettiin käyttää 1990-luvun alussa. Oppimisympäristö tarkoittaa fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tekijöistä koostuvaa ympäristöä, jossa oppiminen tapahtuu. Oppiminen voi olla sekä virallisen että epävirallisen opetuksen seurausta tai pelkästään arjessa oppimista. Tästä huolimatta on tavallista, että oppimisympäristö nähdään ensimmäiseksi kapea-alaisesti fyysisenä tilana, perinteisesti ”suljettuna oppimisympäristönä”, kuten koulurakennuksena sen sijaan, että huomioitaisiin sen laajemmat ulottuvuudet, kuten oppijat ja opettajat tai muut kontekstuaaliset asiat. Fyysisten oppimistilojen lisäksi yhtä oleellisia ovat psyykkiset ja sosiaaliset aspektit, mm. jo olemassa olevat omat tiedot ja taidot, sekä motivaatio, tavoitteet, vireyden ja tunnetila (Mäkinen 2012. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Uudet oppimisympäristöt). Haasion mukaan oppimisympäristö voidaan käsittää tilana, yhteisönä tai toimintakäytäntönä, vielä useammin näiden yhdistelmänä, jolloin oppimisympäristöön sisältyvät sosiaaliset, fyysiset, tekniset ja didaktiset ulottuvuudet. (Haasio & Haasio 2008, 44.)

Oppimisympäristöä joko rajoittavia tai mahdollistavia fyysisiä ja teknologisia tekijöitä ovat ainakin rakennukset luokkatiloineen, sisustuselementteineen ja valaistuksineen, sekä välineet, kuten tietokoneet ja verkkopohjainen oppimisalusta. Sen lisäksi oppimisympäristössä on suunniteltuja tekijöitä, kuten kasvatukselliset ja opetukselliset periaatteet, sekä didaktiset opetuskäytännöt ja -menetelmät. Interpersoonallisia tekijöitä ovat sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus esimerkiksi opiskelutovereihin ja opettajiin, sekä kulttuuriset tekijät, kuten vakiintuneet toimintatavat, kulttuuri ja piilokulttuuri. Intrapersonallisia tekijöitä ovat kognitiiviset opiskelijan tai opettajan tiedot ja taidot, sekä affektiiviset tekijät, kuten motivaatio.

tio, tavoitteet ja tunnetila. (Wikipedia 2012. Fyysinen oppimisympäristö)

2.1.1 Fyysinen oppimisympäristö

Fyysinen oppimisympäristö pitää sisällään koulujen tilat, opetusvälineet, sekä tieto- ja viestintäteknikan. Lisäksi siihen kuuluvat oppimateriaalit, rakennettu lähiympäristö sekä ympäröivä luonto. Fyysiseen oppimisympäristöön pyritään jatkuvasti löytämään parempia ratkaisuja uudistamalla tekniikkaa, sekä mahdollistamalla yhteistoiminnallisten opetustilojen yhteensovittamisen samoissa fyysisissä tiloissa. Oppimisen kannalta paremmat tilaratkaisut edistävät ja mahdollistavat muunneltavuutta ja joustavuutta eri opetustilanteissa. Fyysinen ympäristö tukee myös erittäin tärkeää kokonaisturvallisuutta, johon kuuluvat turvallisten tilajärjestelyjen ja rakenteiden lisäksi päivittäiset toimintatavat. Turvallisuuskulttuuria edistää turvallinen työskentelyilmapiiri.

Rakennusten välittömien ulkotilojen suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon on oltava yhtä huolellista kuin sisätilojen. Turvallisuus on myös tunne, joten tiloista on pyrittävä muodostamaan yksilön turvallisuuden kokemusta tukevia. Tähän liittyy esteettömyys sellaisille käyttäjille, joiden toimintataso on alentunut liikunta- tai aistivamman vuoksi. Tilojen tulee tarvittaessa tukea pelastautumista ja pelastamista. Tätä voidaan edistää tilojen jäsentelyllä. Haasteena on fyysisen oppimisympäristön avoimuus ja kriisitilanteiden turvallisuus toiminnan kannalta. (Opetushallitus 2012. Opetustoimen turvallisuusopas. Fyysinen oppimisympäristö)

Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö on muunneltava ja joustava opetustila, sillä laatuperusteinen kehittäminen edellyttää modernia muunneltavuutta ja joustavuutta korostavia opetustilaratkaisuja. ”Opetustilojen muuttumattomuuden ja laadullisten uudistustavoitteiden välillä on selkeä ristiriita”, kirjoittaa Kuuskorpi väitöskirjassaan. Hän määrittelee tulevaisuuden fyysisen oppimisympäristöön vaikuttaviksi tekijöiksi yhteiskunnallisen muutoksen ja tulevaisuuden tarpeet, infrastruktuurin, ohjausjärjestelmät, sekä pedagogiset, psykologiset ja sosiaaliset odotukset. (Kuuskorpi 2012.)

2.1.2 Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö

Sosiaalista oppimisympäristöä kuvaa erityisen hyvin sana tunneilmasto. Tunteet ovat parhaimmillaan merkittävä voimavara, mutta ahdistavana tekijänä häiritsevät oppimisen onnistumista. Virtuaalisessa oppimisympäristössä keskustelupalstat toimivat sosiaalisena oppimisympäristönä, mikä ei kuitenkaan täysin korvaa kasvokkain keskustelemista, ainakaan kaikkien kohdalla. Sosiaaliseen oppimisympäristöön vaikuttavat opetustilanteen ihmiset ja heidän välissään tapahtuva vuorovaikutus, toisin sanoen sosiaalinen verkko ja systeemi. Tämä sosiaalinen järjestys ja hierarkia voi toimia joko oppimista edistävänä tai ehkäisevänä. Voidaan puhua myös ryhädynamiikasta, joka muodostuu tilanteiden ja henkilöiden tulkintojen vaihteluista, vaikuttaen sosiaalisen oppimisympäristön rakentumiseen. (Jauhiainen & Eskola 1994, 32) Nämä erilaiset ryhädynaamiset roolit voivat olla joko sovit- tuja tai spontaanisti syntyviä. Roolijaot voivat myös rikkoutua tai vaihdella tilan- teen mukaan, jolloin joustavuus antaa toisaalta mahdollisuuden kehittyä, mutta toisaalta vähentää ennakoitavuutta ja joskus turvallisuudentunnetta. (Aho & Laine 2002, 31.)

2.1.3 Virtuaalinen oppimisympäristö

Haasion (2008, 44) mukaan verkkoympäristöt tuovat lisäarvoa oppimisympäristöl- le. Hän tarkoittaa sekä Internetin että verkko-tekniologian, eli ICT-tekniologian hyödyntämistä. Verkkoympäristöt muodostuvat yleensä hypertekstilinkeistä, hy- permediasta, linkeistä, keskustelualueista ja muista vuorovaikutuskanavista, kuten sähköpostista, chatista ja videoneuvottelusta, sekä vuorovaikutteisista, ohjel- moiduista sivuista ja tekstinkäsittelyohjelmista (Matilainen, 2003, 28). Haasio kuitenkin korostaa erilaisten oppimismuotojen, oppimistapojen ja työskentelyväli- neiden tärkeyttä ihanteellisessa oppimisympäristössä. Verkko-oppimisympäristöt tuovat hänen mielestään ainoastaan lisäarvoa, mutta ovat ainoana oppimisympäris- tönä turhan yksipuolisia. Moninaisista elementeistä koostuva oppimisympäristö sen sijaan sisältää esimerkiksi lähijaksoja, verkko-opiskelua ja itseopiskelua, jol- loin puhutaan sulautuvasta opetuksesta (*blended learning*), eli monien aktiviteetti-

en yhdistelmästä soveltuvin menetelmin ja soveltuviissa tilanteissa (Haasio 2008, 45).

Rajat perinteisenä pidetyn verkko-, etä- ja virtuaaliopetuksen välillä ovat poistumassa kokonaan, sillä verkko arkipäiväistyy hurjaa vauhtia. Voidaan puhua 1980-luvun lopun jälkeen syntyneistä diginatiiveista, eli internet-aikakaudella kasvanneista henkilöistä, sekä vanhemman sukupolven edustamista digituristeista, jotka opettelevat elämistä teknologiaympäristössä siksi, että heidän halustaan riippumatta täytyy niin toimia (Mäkitalo & Wallinheimo 2012, 9-10). 2000-luvun puolivälin jälkeinen kehitystrendi osoittaa selkeästi sen, miten oppimisympäristön kokoaminen ilmaisista verkkopalveluista on ollut vahvasti kasvusuuntainen. Syitä tälle voidaan hakea kiristyvästä kuntataloudesta, toimimattomista oppimisympäristöratkaisuista ja -palveluista, sekä opettajien osaamisen parantumisena. (Haasio 2008, 44.)

Verkko-oppimisympäristöt liitetään usein avoimeen oppimisympäristöön, eli opiskelijakeskeiseen opiskeluun, joka korostaa joustavuutta ajan, paikan, menetelmien, toteutustapojen ja oppimissisältöjen suhteen. Täysi riippumattomuus ajasta ja paikasta on silti mahdollisuus verkko-oppimisympäristöissäkin. Haasio (2008, 44-45) pitää tätä harhakuvitelmana, sillä oppiminen vaatii verkossakin aina aikaa, paikan ja omaa oppimistyötä.

2.1.4 Uudet oppimisympäristöt ja avoin oppiminen

Tulevaisuuden oppimisympäristöjen avautumisen ja laajentumisen seurauksena formaalin koulutuksen ja informaalin oppimisen elementit sulautuvat yhteen, mikä mahdollistaa niin yksilökeskeisempien oppimispolkujen kuin toisaalta yhteiskunnallisten kasvatus- ja koulutustavoitteiden toteutumisen ja lähentymisen. Niin sanotut uudet oppimisympäristöt antavat perinteistä enemmän mahdollisuuksia oppimiselle. (Piispanen 2008, 71) Oppiminen ei välttämättä vaadi lainkaan seiniä tai välineitä, mutta ei myöskään uutta teknologiaa ja teknisten välineiden käyttöä. Avoin oppiminen mielletään helposti pelkästään opetuksen ja oppimisen joustavaksi järjestämiseksi teknologian mahdollisuuksien, kuten verkko-

oppimisympäristön kautta. Sen sijaan filosofisesti ajatellen oppimisympäristö on avoin vasta sen jälkeen, kun oppija voi siihen itse vaikuttaa niin sisällöllä, menetelmillä, tavoitteilla kuin aikatauluillakin. Optimaalisesti opiskelija on tällöin itse keskiössä, eli vaikuttavana ja vastuullisena osapuolena, mutta saa tarvittaessa tietoa ja ohjausta, eikä ainoastaan oikealla hetkellä vaan myös oikeilla menetelmillä. Kehitys on mennyt kokoajan yksilöllisen oppimisen ja henkilökohtaisten tarpeiden huomioon ottavien menetelmien suuntaan. Myös uusia menetelmiä luodaan jatkuvasti. Opettajien tärkein tehtävä tulevaisuudessa on luoda edellytykset oppimiselle ja itseoivallukselle valmiiksi pureskellun tiedon syöttämisen sijaan. (Tampereen yliopisto 2012. Oppimisympäristö.)

2.2 Työympäristö

Fyysisesti työympäristö koostuu työtiloista ja sosiaalityloista kulkuteineen, koneineen, laitteineen ja työvälineineen. Siihen kuuluvat myös sisäilmasto ja sääolosuhteet ja valaistus. Fyysisen työympäristön tulee olla turvallinen niin, että siihen kuuluvat asiat on asiallisesti merkittäviä, huollettuja, sijoitettuja ja saatavilla, jolloin terveellinen työnteko mahdollistuu. (Euroopan työterveys ja työturvallisuusvirasto 2012.)

Työympäristöön kuuluu fyysisten tekijöiden lisäksi myös psyykkiset ja sosiaaliset tekijät, kuten kannustava ilmapiiri, toimiva yhteistyö ja monipuolisen osaamisen hyödyntäminen. Esimiehen tehtävä on huolehtia, että työyhteisön perusrakenteet ja toiminnan tavoitteet ohjaavat työn tekemistä. Hyvä työympäristö mahdollistaa innovatiivisuuden ja muutoksien toteuttamisen onnistuneesti. Myönteisen kokemuksen taustalla on usein kehittämistyötä, jota on viety yhdessä eteenpäin. On luonnollista, että myös ristiriitoja syntyy, mutta ne on ratkaistava ajoissa. (Työterveyslaitos 2012. Työyhteisö ja esimiestyö.)

2.2.1 Työympäristön kehittäminen ja muutoksen hallinta

Erilaiset muutostarpeet kasautuvat ja usein edellistä uudistusta ei ole edes ehditty viedä loppuun, kun seuraava on jo tulossa. Työympäristön kehittämishaasteita ovat muun muassa informaatioteknologinen kehitys, sekä työtehtävien laajentuminen selkeärajaisista tehtävistä jatkuvasti uudelleenmuotoutuviksi. Tavoitteena on nykyisin usein toimintakonseptien jatkuva uudistuminen, nopeatempoinen innovointi, sekä verkostomainen asiantuntijuus- ja organisaatorajat ylittävä toiminta. Kehittämisen menetelmät ovat haasteellisia ja niitä pohdittaessa tulisikin kysyä: Mitä teemme, kenelle ja miksi? Millä välineillä, järjestelmillä ja periaatteellisilla toimintatavoilla saamme tuloksen aikaan? Minkälaisessa kokonaisuudessa nämä toiminnan osatekijät ovat? Työhyvinvointiin vaikuttaa muutosten hallintataito, sillä juuri muutostilanteissa työn hallittavuus on usein vaarassa kadota, jolloin myös mielekkyys saattaa hävitä. (Työterveyslaitos 2012. Muutoksen hallinta ja kehittäminen.)

2.2.2 Työhyvinvointi osana muuttuvaa työympäristöä

Terveellinen ja turvallinen työympäristö on olennainen osa hyvinvointia. Työolosuhteita pitää kehittää siten, että työkyky ja halu osallistua työelämään säilyvät. Monimuotoisuus lisääntyy eri kansalaisuuksien, uskontojen ja ajatussuuntien, sekä eri ikäisten ja eri elämänvaiheessa olevien ihmisten kautta. Tämä näkyy rikkautena erilaisissa näkemyksissä, sekä erilaisissa tavoissa tehdä työtä. Myös erityisvaatimukset koskien työympäristön esteettömyyttä tulee ottaa huomioon. Väestön ikääntyminen otetaan huomioon työyhteisön käytännöissä niin, että lisätään eri ikäisten voimavarojen ja kykyjen hyödyntämistä. Haasteena on ikäintegraatio, eli eri ikäisten tuloksellinen ja motivoitunut yhteistyö, joka on mm. tärkeä hiljaisen tiedon siirtokanava. (Työterveyslaitos 2012.)

Monikulttuurisuus näkyy opettajien työympäristössä maahanmuuttajien ja vaihtoopiskelijoiden osuuden kasvuna. Eri-ikäiset opiskelijat ovat tulevaisuudessa haaste, mutta myös rikkaus.

”Yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta, tasapuolisesta kohtelusta ja syrjinnän kiellosta säädetään mm. seuraavissa laeissa: Yhdenvertaisuuslaki (2004/21); Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1986/609); Työturvallisuuslaki (2002/738).”

(Työterveyslaitos 2012. Muuttuva työelämä. Tasa-arvo ja monimuotoinen työelämä.)

2.3 X-, Y- ja Z-sukupolvet

Tulevaisuuden oppimis- ja työympäristöjä suunniteltaessa on tärkeää huomioida sukupolvien väliset eroavaisuudet, jotta voidaan kouluttaa työntekijöitä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan tarpeita. Siksi myös ammattikorkeakoulumaailmassa tulisi ottaa huomioon sukupolvien välisestä kuilusta johtuvat konfliktit, sekä oppia hyödyntämään moninaisuutta.

Suurten ikäluokkien (1943-1960 syntyneet) jälkeen seurasi X-sukupolvi, johon lasketaan kuuluviksi 1964-1979 syntyneet. He astuivat mukaan työelämään ajassa, jolloin pätkätyöt, tilapäistyöt ja epätyypilliset työsuhteet yleistyivät ja perinteiset vakituiset ja pysyvät työsuhteet alkoivat harvinaistua. Heidän elämäänsä on lisäksi leimannut työpaikkojen ja tuotannon siirtyminen halpojen työvoimakustannusten maihin, kohoavat asumiskustannukset, sekä tuloerokuilun leveneminen. Sitä seuraavalla Y-sukupolvella tarkoitetaan vuosien 1980 ja 2000 välillä syntynyttä ”nettisukupolvea”, kuten heitä toisin kutsutaan, sillä he ovat kasvaneet tietotekniikan kehittymisen aikana. Sitä seuraava Z-sukupolvi, eli kaikki 2000-luvulla syntyneet eroavat aiemmista sukupolvista etenkin suhtautumisella rutiininomaisesti elektronikkaan syystä, että sitä on aina ollut kaikkialla. Siinä missä X-sukupolvi halusi rakentaa toimivan yhteiskunnan ja Y-sukupolvi pelastaa maailman ajatuksen voimalla, odotetaan Z-sukupolven käyttäytyvän passiivisemmin ja seuraavan yleisiä normeja. (Wikipedia 2013. X-sukupolvi, Y-sukupolvi, Z-sukupolvi.)

Y-sukupolven, eli 1980-2000 luvun lasten siirtyminen työelämään muuttaa ja on jo muuttanut työympäristöjen johtamista, sillä heillä on erilainen näkökulma työhön kuin vanhemmilla sukupolvilla. ”Nuoret eivät ole työtä vieroksuvia tai työpaikasta toiseen surffaavia itsekkäitä työntekijöitä, mutta eivät vaatimattomiakaan, päinvastoin”, kertovat Aalto-yliopiston opiskelijoille teetetyn kyselyn tulokset. Lisäksi 62 prosenttia tutkimukseen osallistuneista ei menisi yritykseen, jonka arvomaailmaa ei jaa ja 90 prosenttia haluaa arvottaa työtä sen laadun, eikä käytetyn ajan mukaan. Suurin osa haluaa tehdä projektityötä ja 85 prosenttia valitsisi palkatonta lisälomaa. Kolmanneksen mielestä verkko korvaa kokonaan konttorin.” Tulevaisuudessa voidaan vähentää työtä tai liikkua samantasoisesta työstä toiseen tai alaspäin, sillä työn ja muun elämän yhteensovittaminen on nuorille koko ajan tärkeämpää. (Taloussanomien 2012. Tätä Y-sukupolvi haluaa: Tärkeää työtä, muutoin vapaalle.)

Moni-ikäisyys lisääntyy opiskelussa työelämän muutosnopeuden kasvaessa, mikä tulee näkymään entistä enemmän myös opettajien työympäristössä. Ikärakenteen muutos tulee painottumaan niin, että tulevaisuuden opiskelijoina ovat Y- ja Z-sukupolvien edustajat. Tämä on otettava huomioon suunniteltaessa tulevaisuuden oppimisympäristöä.

KUVA 1. Ilkka Heilän sarjakuva: B. Virtanen (Kuuskorpi 2012, 11)

Tulevaisuuden oppimisympäristöä kuvaa asioiden päällekkäisyys ja monessa mukanaolo samanaikaisesti. Muutosvalmiuden läsnäolo kuuluu ajan henkeen.

3 CASE: LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Ammattikorkeakoulut tulivat osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää 1990-luvulla - toiseksi korkeakoululaitoksen päähaaraksi yliopistojen rinnalle. Syynä tälle pidetään koko sodanjälkeisen ajan keskiasteen koulutuksen paisuttamista siihen pisteeseen, missä oli välttämätöntä esittää kysymys tulevaisuuden koulutusjärjestelmän uudistumispaineen ratkaisemisesta: Valitaanko lyhytkestoisten tutkin-
tojen liittäminen yliopistojen yhteyteen, myönnetäänkö tutkinnonanto-oikeus kes-
kiasteen oppilaitoksille vai perustetaanko kokonaan uusi ammattikorkeakoulujär-
jestelmä? Ammattikorkeakouluratkaisuun päätyminen loi yliopistojen rinnalle
kilpailevan korkeakoululaitoksen. Siinä missä yliopistoissa tarkastellaan akatee-
misen tieteen sisäisestä kehityksestä käsin, on ammattikorkeakoulujen tutkimus
tutkivaa kehittämistyötä kohti entistä kehittyneempiä ammatillisen hallinnan kei-
noja. (Lampinen 1995, 11-17.)

Nimikkeenä ammattikorkeakoulun alkuosa viittaa ammatilliseen asiantuntijuuteen ja loppuosa korkean asteen koulutuksen ominaispiirteisiin. Pyrkimyksenä on ko-
konaisvaltainen työelämän kehittäminen yhdistämällä teoria, tutkimus ja käytäntö.
Tutkinnolla on korkeakoulututkinnon asema, joskin ei suoraan verrattavissa yli-
opiston tutkintoon. Lampinen toteaa, että ”Tutkintojärjestelmän näkökulmasta
suomalainen ammattikorkeakoulumalli edustaa mannermaista perinnettä ja eroaa
Englannin ja Yhdysvaltojen edustamasta atlantisesta mallista, jossa eri tavoin
suuntautuneet korkeakoulut tuottavat samoja tutkintoja”. (Lampinen 1995, 155.)

Vuoden 2013 alussa on Suomessa yhteensä 25 ammattikorkeakoulua (AMK), jois-
ta suurin osa toimii useilla eri paikkakunnilla ja tarjoaa monialaista koulutusta.
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alla toimii 25 ammattikorkeakoulua,
joista 3 on kunnallisia, 7 kuntayhtymän omistamia ja 15 yksityisiä. Näiden lisäksi
on ahvenanmaalainen ammattikorkeakoulu sekä poliisikoulu, joka toimii sisäasi-
ainministeriön alla. Toimiluvat myöntää valtioneuvosto. (Tilastokeskus 2013.)

TAULUKKO 1. Ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät opetushallinnon koulutusluokituksen ja koulutustyyppin mukaan Suomessa (Tilastokeskus 25.1.2013).

Ammattikorkeakoulut yhteensä	139 876
Hämeen ammattikorkeakoulu	6 918
Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu	3 913
Lahden ammattikorkeakoulu	5 244
Oulun seudun ammattikorkeakoulu	7 901
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	4 970
Kajaanin ammattikorkeakoulu	2 140
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	7 054
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu	2 764
Mikkelin ammattikorkeakoulu	4 430
Satakunnan ammattikorkeakoulu	5 854
Turun ammattikorkeakoulu	9 650
Arcada-Nylands svenska yrkeshögskola	2 360
Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu	3 588
Savonia-ammattikorkeakoulu	6 446
Rovaniemen ammattikorkeakoulu	3 368
Poliisiammattikorkeakoulu	75
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu	4 132
Saimaan ammattikorkeakoulu	3 131
Vaasan ammattikorkeakoulu	3 546
Diakonia-ammattikorkeakoulu	3 114
Laurea-ammattikorkeakoulu	7 673
Tampereen ammattikorkeakoulu	9 714
Humanistinen ammattikorkeakoulu	1 483
Högskolan på Åland	598
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	10 015
Metropolia ammattikorkeakoulu	16 038
Yrkeshögskolan Novia	3 757

Taulukko 1 kertoo, että Suomen ammattikorkeakouluissa opiskeli vuoden 2013 alussa yhteensä noin 139 874 opiskelijaa, joista Lahden ammattikorkeakoulussa 5 244 henkilöä. (Opetushallitus 2012. Ammattikorkeakoulu koulutusnetti.)

Ammattikorkeakouluilla on sisäisissä asioissaan itsehallinto, jota hoitavat hallitus ja rehtori. Ylläpitäjä päättää talousarviosta ja strategisesta kehittämisestä. Tutki-

mus- ja kehittämissuunnitelma laaditaan joka neljäs vuosi ja se hyväksytetään valtioneuvostolla. Ammattikorkeakouluja ohjataan hallitusohjelman, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman ja lainsäädännön lisäksi ministeriöstä, sekä ylläpitäjien ja ammattikorkeakoulujen välisillä sopimuksilla. Sopimukset, joissa sovitaan keskeiset tavoitteet, seuranta ja toiminnan kehittäminen ovat kolmivuotisia. Palautteenanto tapahtuu opetus- ja kulttuuriministeriöltä kirjallisena. Tämän lisäksi ammattikorkeakouluilta vaaditaan säännöllisiä ulkopuolisen toimintansa ja laatujärjestelmiensä arviointeja, sekä niiden tulosten julkistamista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Ammattikorkeakoulut.)

Rahoitusta myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö. Se koostuu käyttökustannuksien ja investointien perusrahoituksesta, hanke- ja tuloksellisuusrahoituksesta sekä ammattikorkeakoulujen yhteisten menojen rahoituksesta. Perusrahoitus on osa kuntien valtionosuusjärjestelmää. Hankerahoituksella pyritään opintojen, prosessien, ohjauksen ja neuvontapalveluiden, sekä kansainvälisen toiminnan ja yrittäjyyden kehittämiseen. Tuloksellisuusrahoitusta myönnetään tehokkaaseen ja taloudelliseen toimintaan, sekä laadun ja vaikuttavuuden parantamiseen. Lisäksi rahoitetaan keskitetysti eräitä valtakunnallisia yhteisiä toimintoja ja hankkeita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Ammattikorkeakoulut.)

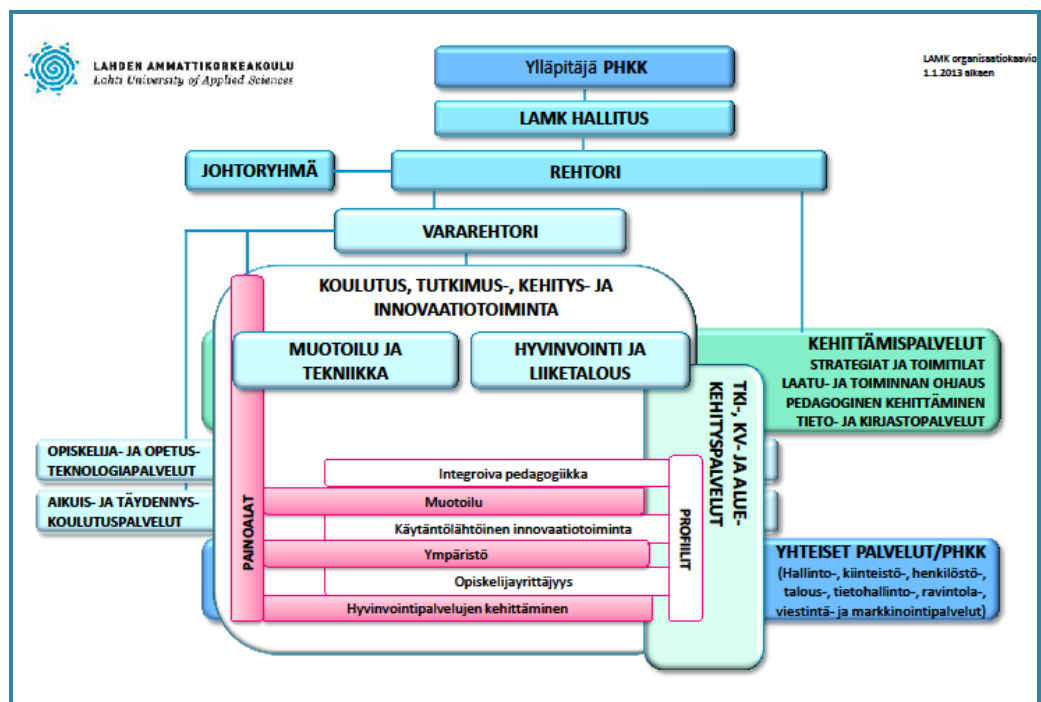
Tämä opinnäytetyö käsittelee Lahden ammattikorkeakoulua (Lamk), joka sijaitsee Lahdessa, Päijät-Hämeen maakunnassa ja toimii Päijät-Hämeen koulutus konsernin alaisena.

3.1 Lahden ammattikorkeakoulun esittely

Lahden ammattikorkeakoulun kehittämän määritelmän mukaan monialainen ja kansainvälinen ammattikorkeakoulu tunnetaan erityisesti muotoilu- ja ympäristöosaamisestaan sekä innovatiivisuudestaan. Opiskelutarjonta on monipuolista ja mahdollista seuraavilla aloilla: liiketalous, matkailu, muotoilu ja viestintä, kuvataide, musiikki, tekniikka, sekä sosiaali- ja terveysala. Koulutusohjelmia on 23 ja suuntautumisvaihtoehtoja, -aloja tai pääaineita 40. Koulutusohjelmat jaotellaan seuraavasti: muotoilun ja tekniikan osaamisalueita ovat kulttuurialan ja tekniikan

koulutusohjelmat, hyvinvoinnin ja liiketalouden osaamisalueita ovat sosiaali- ja terveystalouden, liiketalouden ja matkailun koulutusohjelmat. Henkilökunnan määrä vuonna 2011 on 412, joista opettajahenkilöstöä 254 ja muuta henkilöstöä 158. Lahtelaisessa ammattikorkeakoulussa on eri alojen opiskelijoita yli 5000. Tämän lisäksi täydennyskoulutuksessa opiskelee yli tuhat henkilöä. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Esittely.)

3.1.1 Organisaatiomatriisi

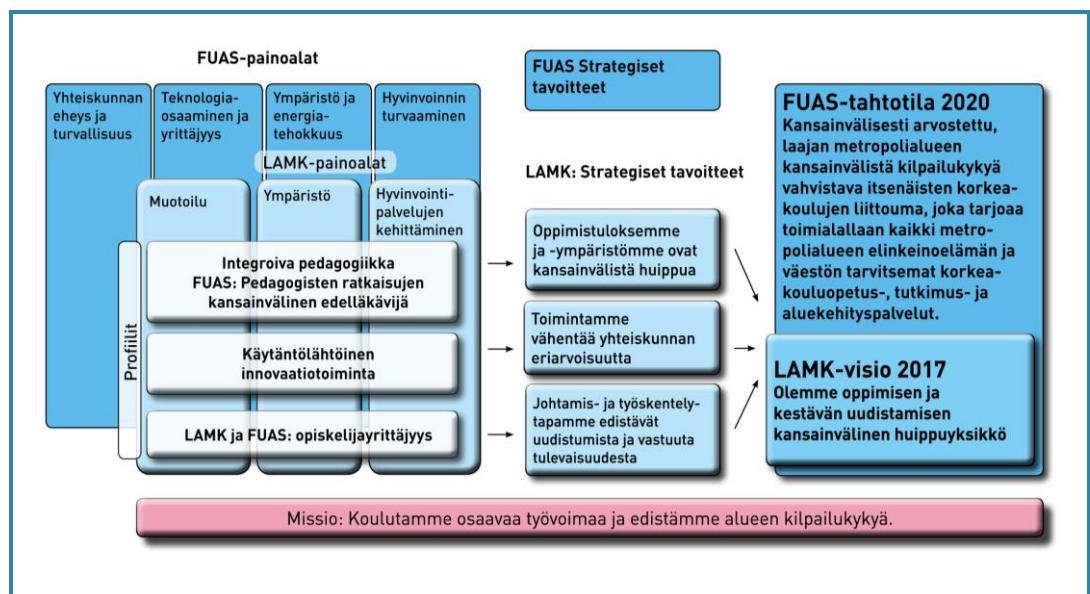
KUVIO 2. Lahden ammattikorkeakoulun organisaatiomatriisi 1.1.2013 alkaen. (Lahden ammattikorkeakoulu 2013. Organisaatiokaavio.)

Kuvio 2 esittää Lahden ammattikorkeakoulun organisaatiomatriisin päälinjat. Rehtorina toimii Outi Kallioinen. Organisaatiomalli ja hallinto muodostuvat kolmesta eri toimialasta: 1. Hyvinvointitoimiala, johon kuuluvat sosiaali- ja terveystalouden, matkailun ja musiikin ala organisatorisesti yhdessä. 2. Yritys- ja kulttuuritoimiala, johon kuuluvat Muotoilu- ja taideinstituutti organisatorisesti yhdessä, liiketalouden ala ja tekniikan ala, sekä 3. Innovaatiokeskus. Lisäksi Lahden ammattikorkeakoulussa toimii LAMK-tasoisista, yhteisistä toiminnoista koostuva halli-

tusyksikkö. Konsernitason yhteiset tukipalvelut, kuten henkilöstö-, kiinteistö-, talous-, tietohallinto-, viestintä- sekä tieto- ja kirjastopalvelut, ostetaan palvelusopimuksilla. (Päijät-Hämeen koulutus konserni 2012. Talousarvio.) Hallitus johtaa Lahden ammattikorkeakoulun toimintaa ja raportoi Päijät-Hämeen koulutus konsernille. Tavoitteena on toteuttaa visiota ja toiminta-ajatusta lakien, asetusten ja sisäisten sääntöjen mukaisesti. Hallituksen puheenjohtajana toimii rehtori Outi Kallonen. Hänen lisäksi mukana hallituksessa on johdon, opettajien, muun henkilöstön, opiskelijoiden, sekä elinkeino- ja muun elämän edustajia. Johtoryhmä sen sijaan vastaa asetettujen tavoitteiden mukaisesti hallitukselle ja varmistaa, että päätökset tulevat toteutetuiksi. Johtoryhmä käyttää tarvittaessa asiantuntijoiden apua. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Hallitus.)

3.1.2 Strategia

Lahden ammattikorkeakoulun uusi strategia on laadittu vuosille 2013-2016 sisältäen strategiset linjaukset, painoalat ja profiilit, sekä lähiajan toiminnan kehittämisen painopisteet.

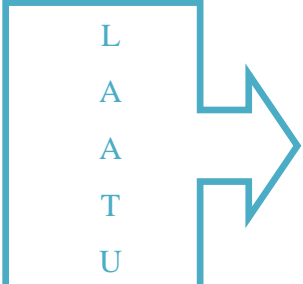
KUVIO 3. Lahden ammattikorkeakoulun strateginen kehys (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat.)

Päijät-Hämeen koulutus konserni laati ensimmäistä kertaa yhteisen strategian kolmelle tulosalueelleen: Lahden ammattikorkeakoululle, Koulutuskeskus Salpaukselle ja Tuoterenkaalle tavoitteenaan vahvistaa yhteistyötä ja kehittää uusia yhteistyömuotoja. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat.)

STRATEGIAN PÄÄTAVOITTEET 2013 - 2016:

		Oppimisympäristömme ja – tuloksemme ovat kansainvälistä huippua
		Toimintamme vähentää yhteiskunnan eriarvoisuutta
		Johtamis- ja työskentelytapamme edistävät uudistumista ja vastuullisuutta tulevaisuudessa
VISIO		Olemme oppimisen ja kestävän uudistamisen kansainvälinen huippuyksikkö
MISSIO		Koulutamme osaavaa työvoimaa ja edistämme alueen kilpailukykyä

TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT:

	Luottamus
	Avoimuus
	Asiakaslähtöisyys
	Toisen ihmisen arvostaminen
	Uudistuminen

Lahti on merkittävä teollisen muotoilun hyödyntäjä. Alueen yrityksille design on tärkeä, erityisesti kilpailukykyä vahvistava tekijä. Lahti on myös yksi merkittävimmistä ympäristöliiketoiminnan keskittymistä. Alueella panostetaan uusiutuviin energioihin ja kestävä kehitys on tärkeä osa kaupungin strategiaa (WDC Helsinki 2012. Lahti). Lahden ammattikorkeakoulun painoalat, eli muotoilu, ympäristö ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen tukevat tätä strategiaa. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat.)

Lahden ammattikorkeakoulu sai tunnustusta, kun Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA) valitsi muotoilun koulutusohjelman laatuysiköksi vuosiksi 2010-2012. Arvioinnin viitekehyksen muodostivat päätehtävät sekä koulutuksen toteutus ammattikorkeakoulun, työelämän ja opiskelijan välisenä yhteistyönä. Arvioinnin perusteella koulutusyksikön ja opiskelijoiden välinen yhteistyö oli toimivaa ja opinnot liittyivät luontevasti työelämäyhteistyöhön ja työelämän kehittämishaasteisiin. Arvioinnin näkökulmana oli myös eurooppalaisten korkeakoulutusalueen tavoitteiden täyttyminen toiminnan ja tulosten osalta. (Korkeakoulujen arviointineuvosto 2012. Ammattikorkeakoulujen laatuysiköt valittu vuosiksi 2010-2012.)

KUVIO 4. Lahden ammattikorkeakoulun profiilit.

Lahden ammattikorkeakoulun toimintamallit ja -tavat on kuvattu kolmena eri profiilina, jotka näyttäytyvät kuviossa 4. Ne yhdistävät koulutusalat sekä eri toimijat toimivaksi kokonaispaketiksi. Ensimmäinen niistä, eli integroiva pedagogiikka kuvataan opiskelijan näkökulmasta. Keskeiset linjaukset on vedetty oppimiseen ja osaamiseen liittyen tukemaan ammatillista asiantuntijuutta, asiantuntijaksi kasvamista, sekä ohjausta ja osaamisen arviointia. Yhteisöllisen oppimisen takaavat eri alojen ja ammattien yhdistäminen uuden osaamisen synnyttämiseksi toimivan keskinäisen vuorovaikutuksen kautta. Opettaja nähdään oppimisen ja kasvun mahdollistajana, rakentamassa pedagogisesti mielekkäitä työelämälähtöisiä, sekä kansallisia että kansainvälisiä, TKI-toimintaa tukevia oppimisympäristöjä.

Toinen profiileista on kuvaus innovaatiotoiminnan käytännönlähtöisestä ja avoimesta otteesta, joka pohjautuu tiedontuotantoon lähtökohtanaan selkeä ja vahva käytäntöorientaatio. Ongelmanratkaisu on mahdollista eri alojen asiantuntijoiden ja toimijoiden tiedon jakamisen kautta, mikä antaa tilaa oppimiselle ja oivallukselle. Käytännöntasolla se tarkoittaa aktiivista osallistumista työ- ja elinkeinoelämän kehittämis- ja projektitehtäviin. Tavoitteena on tunnistaa, arvioida ja jalostaa ideoita markkinoille.

Kolmas profiili, eli opiskelijayrittäjyys syntyy opiskelijoiden yrittäjämäisen ajattelun ja toimintatavan mahdollistamista. Siihen kuuluu nimenomaan ideoiden jalostaminen yhteistyössä työelämän kanssa. Tämä tapahtuu rohkeiden pedagogisten ratkaisujen avulla, luomalla kaupallistettavaa ja yhteiskunnallisesti hyödyttävää osaamista. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat.)

Lahden alueen visio vuodelle 2015 on olla Suomen ympäristöystävällisin ja yrittäjäystävällisin alue. Osaamisen kärjet ovat ympäristö, muotoilu ja käytännönläheinen innovaatiotoiminta, jotka tuovat ylivoimaista kilpailuetua muihin alueisiin nähden. Lahdessa halutaan erityisesti panostaa ja profiloitua yritystoiminnan, tutkimuksen ja opetuksen, sekä julkisen toiminnan alueilla. Lahden ammattikorkeakoulun strategiset profiilit tukevat ympäristötekniikan osaamiskärkeä Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategian mukaisesti. Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutti on muotoilun korkeakouluosaamisen kärkeä, erityisesti

teollisessa muotoilussa. (Lahden seutu 2012. Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategia.) Lahden ammattikorkeakoulun profiilit: integroiva pedagogiikka, käytännönläheinen innovaatiotoiminta ja opiskelijayrittäjyys tukevat siis hyvin yhteiskunnan muutostrendejä ja elinkeinopolitiikkaa, sekä Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategiaa vuosille 2009-2015.

TAULUKKO 2. Lamk lukuina

	2009	2010	2011
Opiskelijamäärä (läsnä olevat)	4 538	4 719	4 757
Ulkomaisten tutkinto-opisk. määrä	210	255	297
Vetovoima	4,2	4,9	4,8
Tutkinnon suorittaneet	849	816	916
Henkilöstö (htv)	-	386	377
T&K volyymi (M€)	4,5	5,7	6,9
Toimintatuotot (M€)	37,9	39,3	40,5

(Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat.)

Taulukko 2 osoittaa, että henkilöstö väheni vuonna 2011 yhdeksällä henkilöllä vuodesta 2010. Kuitenkin vuonna määrä 2012 nousi jälleen 35 henkilöllä lukemiin 412. Tästä kertoi Etelä-Suomen Sanomat 22.1.2013 pääsivullaan ja uutisoi otsikolla ”Koulutus konsernilla edessä jättisäästöt” henkilökunnan määrän olevan jälleen laskusuunnassa. Vähennystarpeen ennakoitiin olevan jopa 110-180 henkilötyövuotta koko konsernin tasolla. Vielä tällä hetkellä Päijät-Hämeen koulutus konserni on Lahden toiseksi suurin työllistäjä, mutta yt-neuvottelut näyttävät mihin lukemiin vähennystarpeen kautta päädytään. Koko säästön tavoitteena ovat hallitusohjelman vaatimat leikkaukset, johtuen valtakunnallisista koulutukseen kohdistuvista säästövaatimuksista opetus- ja kulttuuriministeriön tasolta, joilla pyritään 12,5 miljoonan euron karsimiseen parin seuraavan vuoden aikana. Näin kertoi konsernin toimitusjohtaja Martti Tokola viitaten vuosiin 2014-2016. Kaikkiaan konsernilla on vuoden 2013 alussa 1700 työntekijää ja merkittävä osa vähennyksestä voidaan oletettavasti toteuttaa eläkejärjestelyillä, sekä loput määräaikaistuk-

sien tarkastelulla, osa-aikaistamisella, lomautuksilla ja mahdollisesti irtisanomisilla. Vähennystarve koskee todennäköisemmin erityisesti ammattikorkeakoulua, sillä paineet ovat siellä ammatillista koulutusta, eli Salpausta kovemmat. Myös tilankäyttöratkaisut tulevat muuttumaan radikaalisti, mikä tarkoittaa omista huoneista luopumista ja siirtymistä avokonttoreiden aikakauteen. ”Koko organisaatiota koskeva yhteistoimintaneuvottelu täytyy aloittaa, jotta voitaisiin pitkällä tähtäimellä turvata laadukas opetus, tutkimus- ja kehittämistoiminta ja työhönvalmennus”, lohduttaa Tokola. (Etelä-Suomen Sanomat 2013, pääsivu & A4)

3.1.3 Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta (TKI)

Lahden ammattikorkeakoulun TKI-toiminta aloitettiin vuonna 2003 ja julkisrahoitteisia projekteja on toteutettu jo yli 160. Lisäksi on useita vuosittain käynnissä olevia liikkuvuus- ja erillismääräraha projekteja, sekä koulutusalojen opiskelijaprojekteja. Pääasiassa toiminta kohdentuu strategian mukaisiin painoaloihin, joita ovat ympäristö, muotoilu ja käytännönläheinen innovaatiotoiminta. Myös opiskelijayrittäjyys-teeman ympärille on kehitelty projekteja. Kaikille TKI-projekteille on yhteistä se, että ne integroidaan vahvasti opetukseen. Rahoitus tapahtuu kansallisten rahoittajien, EU:n rakennerahaston, lähialueyhteistyöohjelmien ja Euroopan komission suorien rahoitusohjelmien kautta. Yhteistyökumppaneiden kirjo on moninainen, sillä mukana on monia pk-yrityksiä, yliopistoja, FUAS konsortio, sekä muita kansallisen- ja EU-tason organisaatioita. Lahden ammattikorkeakoulun sisäisiin vahvuuksiin kuuluu projektihenkilöstön pitkä kokemus erityyppisistä projektitoteutuksista sisäisen laatujärjestelmän, kehittyneiden prosessien ja laajojen tukipalveluiden avustuksella. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. TKI-toiminta projektisuunnitelma.)

TKI-toiminnan luvut vuodelta 2011 kertovat seuraavaa: TKI-volyymi oli lähes 7 miljoonaa euroa, josta 70 % -osuus on toteutettu julkisrahoitteisten TKI-projektien kautta. TKI-projektitoiminnan kokonaissalkun arvo vuoden lopussa oli yli 16 miljoonaa euroa, kun lasketaan projektien budjetit yhteen. Lahden ammattikorkeakoulu hallinnoi 34. ja oli partnerina 24. TKI-projektille. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. TKI-toiminta projektisuunnitelma.)

Innovaatiokeskuksella on merkittävä rooli projektien toteutuksessa. Lamkin tutkimus- ja kehitystoiminta on saanut useana vuonna opetusministeriöltä tunnustusta. Myös Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategian 2009-2015 mukaan osaamisen kärjet löytyvät muotoilun, ympäristön ja innovaatiotoiminnan puolelta. Vuonna 2011 uudeksi strategiseksi kasvualaksi nostettiin hyvinvoinnin edistäminen. Tästä syystä Lahden ammattikorkeakoulutuksen ja TKI-toiminnan painoalat ovat yhtenevät alueen kehittämisen kanssa. Lahden ammattikorkeakoulun painoalat ovat muotoilu, ympäristö ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen. Tähän sisältyy myös menestyksellä kansainvälinen toiminta. (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat.)

Kansainvälistä TKI-toimintaa vahvistetaan yhteistyössä muiden FUAS-toimijoiden kanssa ja kilpailtua tutkimusrahoitusta lisätään erityisesti Tekesin ja kansainvälisten rahoitusohjelmien kautta. Tuottavuutta ja laatua kehitetään tehostamalla tuotetun tiedon levittämistä ja kehittämällä toiminnan systemaattisempaa arviointia. Innovaatiotoiminta integroidaan oppimisprosesseihin, jotta opiskelijoiden potentiaali saadaan tehokkaammin esiin ja käyttöön yritystoiminnan aikaansaamiseksi. Erityisesti opiskelijainnovaatioita kaupallistetaan, sekä korkeakoulupohjaista yrittäjyyttä tuetaan alueellisten yrittäjyyttä edistävien sidosryhmien kanssa. EU-pohjainen projektirahoitus muodostaa suurimman osuuden TKI-toiminnan ulkopuolisesta rahoituksesta. (Päijät-Hämeen koulutus konserni 2012. Toiminta- ja taloussuunnitelmat. Talousarvio 2012.)

3.1.4 Lahden ammattikorkeakoulu osana FUAS-liittoumaa

Suomen suurin strateginen AMK-liittouma FUAS, eli Federation of Universities of Applied Sciences, pitää sisällään kolme suomalaista ammattikorkeakoulua. Lahden ammattikorkeakoulun lisäksi tähän liittoumaan kuuluvat Hämeen ammattikorkeakoulu ja Laurea ammattikorkeakoulu. Liittouman tarkoituksena on vahvistaa jo olemassa olevan Helsingin metropolialueen koulujen kilpailuasemaa tarjoamalla vieläkin laajempaa, kaikki alat kattavaa koulutusta, ja olla näin näky-

vämmin mukana kansainvälisesti merkittävässä koulutustarjontakilpailussa. (Federation of Universities of Applied Sciences 2012.)

FUAS tarjoaa kaikki metropolialueen elinkeinoelämän ja väestön tarvitsemat korkeakouluopetus-, tutkimus- ja aluekehityspalvelut. Koulutusverkoston panostus näkyy yhteistyönä erilaisina tutkimus- ja kehitystöissä, hanketoimintana, aikuis- ja tilauskoulutustarjonnassa, sekä kansainvälisenä yhteistyönä. FUAS-liittouman strategia 2011-2015 vahvistaa Lahden ammattikorkeakoulun roolia aluekehittäjänä Valtioneuvoston metropolipolitiikka-selonteon 2010 mukaisesti (Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strategiat).

4 KÄYTTÄJÄTUTKIMUS

Käytettävyydellä (*usability*) tarkoitetaan tavaran, palvelun tai ympäristön helppokäyttöisyyttä tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. ISO-9241-11 –standardin mukaan käytettävyys määritellään seuraavasti: "Se vaikuttavuus, tehokkuus ja tyytyväisyys, jolla tietyt määritellyt käyttäjät saavuttavat määritellyt tavoitteet tietyssä ympäristössä". (Wikipedia 2013. Käytettävyys.)

Käyttäjä suhtautuu tuotteeseen tai palveluun eri näkökulmasta kuin suunnittelija. Siksi suunnittelupäätöksiä ei pitäisi tehdä hätiköidysti perustuen yleiseen suunnittelutapaan tai omaan ymmärrykseen sopivaan ”mutu-tuntumaan”. Tuotteita suunnitellaan sen vuoksi, että niiden käyttäjä voisi viihtyä, tehdä työtä, tai jotain muuta kuin pelkästään tuotteen käyttämistä. Tuotteen käyttäminen ei ole itsetarkoitus, mikä on suunnittelijan hyvä pitää mielessään (Sinkkonen, Nuutila, Törmä 2009, 65, 209). Siksi on kehitetty monia eri menetelmiä, jotka on tarkoitettu ja kehitetty käyttöä koskevaan tiedonkeruuseen ja käyttäjätiedon hyödyntämiseen. Käyttäjätutkimukseen nojaavalla tuotekehityksellä on määrä suunnitella käytettävyyttä ja mahdollisesti luoda uusia tuotteita. Yhdistelemällä oikein valittuja perusmenetelmiä, joita ovat mm. havainnointi, haastattelu, kysely ja ryhmäkeskustelu, syntyy tehokkaita tapoja kerätä luotettavaa käyttäjätietoa (Hyysalo 2006). Käyttäjätiedon hankinnassa on hyötyä rinnakkaismenetelmien käytöstä täydentämässä ja varmistamassa tiedon käytettävyyttä ja poistamassa virheiden mahdollisuutta. Eri menetelmien valintatilanteessa tulee huomioida tutkimuksessa käytössä olevat taloudelliset resurssit, ajankäyttö, sekä todellisten asiantuntijoiden tarve.

4.1 Käyttäjätutkimus verrattuna markkina- ja asiakastutkimukseen

Käyttäjätutkimus saatetaan joskus virheellisesti rinnastaa markkina- ja asiakastutkimukseen. Käyttäjätutkimuksen piiriin kuuluu kuitenkin ainoastaan kysymys käytettävyydestä, eli siitä mitä tapahtuu tavaran tai palvelun hankinnan tai käyttämisen jälkeen. Markkintatutkimustieto sen sijaan osoittaa sen, ketkä ovat ostajia ja miten sekä millä hinnalla käytettävyyttä ostetaan. Sen vuoksi markkinatutkimus

on liian suurpiirteinen suunnittelemaan esimerkiksi teknisiä ratkaisuja. Asiakastutkimustieto puolestaan kertoo sen kuka on käyttäjä ja mistä tavara tai palvelu on hankittu. Asiakastutkimus antaa tietoa tuotteen vaikutuksista, ja on siksi markkinatutkimusta parempi vaihtoehto silloin, kun halutaan saada asiakaspalautetta käyttäjiltä. Tieto on usein kuitenkin hyvin hajanaista tai välillistä, sillä ostaja ja käyttäjä ovat usein eri ihmisiä. (Hyysalo 2006, 8-9)

4.2 Käytettävyydellä luodaan tuottavuutta

Tuote tai palvelu, joka toimii käyttäjän kannalta parhaiten, on eduksi myös suunnittelijalle ja tuotteen- tai palveluntarjoajalle. Tuotetta voidaan pitää toimivana, jos se tuo käyttäjälle hyvinvointia ja mielihyvää, eikä petä tai aiheuta stressaavia tilanteita. Onnistuneen käyttökokemuksen kautta säästyy usein hermojen lisäksi myös aikaa ja rahaa. Hyvän maineen ja suosittelujen kautta saavutetaan uusia käyttökokemuksia ja kilpailuetua, sekä luodaan tuottavuutta. Hyvin tehty tuote viestii laatutietoisuudesta, synnyttää luottamusta ja edesauttaa valmistajaa parantamaan tuloksia, kasvattamaan liikevaihtoa ja voittoa. (Sinkkonen, Nuutila & Törmä, 2009,27-29). Käyttäjätutkimuksella saavutetaan varmuutta siitä, että suunnittelun suunta on oikea, sillä käytettävyys on yksi kilpailussa erottava tekijä. (Sinkkonen ym. 2009, 23.)

4.3 Käyttäjryhmä

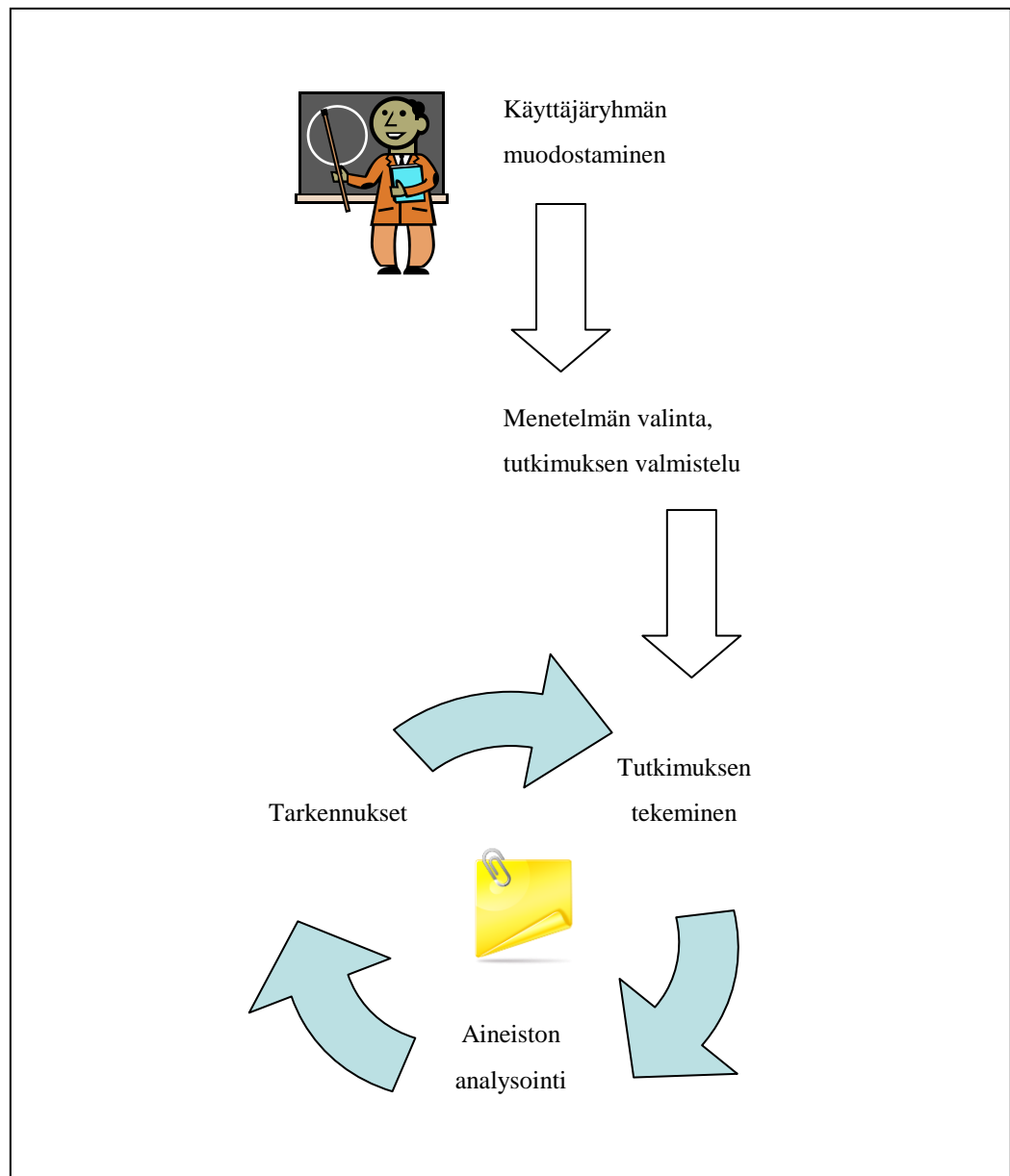
Käyttäjätutkimusta suunnitellessa on otettava huomioon tutkimuksen kannalta riittävän laaja joukko käyttäjiä ja vältettävä lukkiutumista tietynlaiseen, tutkijan omaa näkemystä puoltavan käyttäjryhmän näkökulmaan silloin, kun se voi olla harmillista ja vääristää tuloksia. Toisaalta on vältettävä viimeiseen asti sellaisen henkilön osallistumista, jota ei kiinnosta olla tutkimuksessa mukana tai sellaisen, jolle aihepiiri ei ole lainkaan entuudestaan tuttu. Käyttäjryhdyhteistyön hyödyllisyys riippuu paljolti siitä, minkälaisesta yhteistyöstä on kyse ja kenen kanssa sitä tehdään. Se onko kyseessä oikeasti tuotteen tai palvelun todellinen, odotettu käyttäjäkunta, vaikuttaa merkittävästi käyttäjätiedon saamiseen ja merkittävyyteen.

(Hyysalo 2006, 89). Ratkaisevia erottavia tekijöitä ovat esimerkiksi ammattiryhmän, harrastusten, tyylin, mieltymysten, käyttötavan tai ikäryhmän mukaan valikoituvat seikat. Tässä opinnäytetyössä oli tärkeää, että opettajia koskevaan tutkimukseen kerättiin käyttäjätietoa eri-ikäisiltä ja eri koulutusalojen opettajilta. Myös professori Eila Järvenpää Tampereen Teknillisestä korkeakoulusta on sitä mieltä, että käyttäjätutkimukseen valittujen henkilöiden tulisi tietää ilmiöstä mahdollisimman paljon entuudestaan ja heillä tulisi olla tarkoitukseen sopivaa kokemusta, jotta asiat voisivat mennä eteenpäin. Toisena huomiota vaativana seikkana hän pitää aineiston saturaatiota eli kyllästymistä. Hänen sanoo ongelmakohdaksi sen, että: ”Tiedonantajat eivät tuota tutkimusongelman kannalta enää uutta tietoa.” Siksi on oltava selvillä siitä, mitä aineistosta hakee ja lisäksi on huomioitava aika, raha ja tutkimusresurssit. (Järvenpää 2006, Teknillinen korkeakoulu.)

Johtavilta asiantuntijoilta saadaan käyttäjäkokemuksia laaja-alaisemmin, mutta ongelmaksi saattavat koitua visionäärin, portinvartijan tai normien ylläpitäjän roolit. Silloin saattaa hämärtyä se tosiasia, mitä suurin osa käyttäjistä todellisuudessa työkseen tekee, jolloin tulos on hyvin epärealistinen heitä kohtaan. Edelläkävijöitä, eli johtavia käyttäjiä olisi hyvä olla käyttäjätutkimuksessa mukana, sillä he ovat monesti paneutuneet aiheeseen ennen muita ja yrittäneet jo hahmotella tulevaisuutta paremmaksi paikaksi. He ovat saattaneet ennakoida pääjoukon tarpeita eikä heiltä puutu motivaatiota tai kokemuksia ja näkemyksiä tutkittavasta aiheesta. Edelläkävijöiden näkemykset saattavat kuitenkin aiheuttaa muutosvastarintaa, eivätkä kaikki ideat toimi käytännössä tavallisilla käyttäjillä. (Hyysalo 2006, 89.)

4.4 Käyttäjäprofiili

Ennen varsinaista käyttäjätutkimusta on tärkeä määritellä käyttäjäprofiili, eli havainnollistava kuvaus käyttäjästä. Sen avulla pystytään määrittelemään käyttäjäryhmän jäsenen tyypillisiä ominaisuuksia piirtämällä ihmiskuva käyttäjästä. Nykyiset sekä tulevaisuuden käyttäjät hahmotellaan, jotta ymmärrys siitä, mitä haetaan lisääntyisi. (Sinkkonen ym. 2009, 67-69.)

KUVIO 5. Käyttäjätutkimuksen prosessi (Sinkkonen ym. 2009, 70)

Tätä opinnäytetyötä koskevassa käyttäjätutkimuksessa oli mukana 20 opettajaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Käyttäjäprofiilin tarkka hahmottaminen kuvitelluilla käyttäjäprofiileilla ei kuitenkaan ollut tarpeen, sillä käyttäjärühmän valinnan tiedettiin koskevan eri koulutusalojen eri-ikäisiä opettajia. Mukaan valikoitui sekä asiantuntijoita että edelläkävijöitä eri koulutusyksiköistä, mutta myös niitä opettajia, jotka tietävät käytännön työn suorittamisesta ilman suuria visioita ja odotuksia. (Hyysalo 2006, 89.)

Käyttäjärühmän muodostamisen jälkeen valitaan tutkimusmenetelmät ja valmistellaan tutkimus. Tutkimusta tehdessä aloitetaan analysointi, jota viedään eteenpäin tekemällä tarkennuksia tutkimusprosessin edetessä kuvion 5 mukaisesti. (Sinkkonen ym. 2009,70.)

4.5 Käyttäjätutkimuksen menetelmiä

Käyttäjätutkimuksessa etsitään tietoa mm. erilaisia haastatteluista ja havainnointia hyödyntäen. Tässä opinnäytetyössä käytetään käyttäjätutkimuksen menetelminä luotainta, sekä työpajoja ryhmäkeskusteluineen ja tehtävineen.

4.5.1 Haastattelut

Haastattelumenetelmän etuna on helppous, joustavuus ja suora vuorovaikutus, mutta toisaalta haasteeksi saattaa muodostua luotettavuus ja oikeanlaisen ilmapiirin luominen, sekä sopivien, mutta ei kuitenkaan johdattelevien kysymysten asettelu. Luotettavuuden takaamiseksi haastattelu kannattaa yhdistää muihin menetelmiin, kuten luotaimen tai kyselyyn. Käyttäjätiedon kerääminen voidaan suorittaa muistiinpanojen tai nauhoitusten avulla. Haastattelutyyppinä ovat: lomake-, teema-, avoin- ja ryhmähaastattelu. (Hyysalo 2006.)

4.5.2 Havainnointi

Havainnointi käyttäjätutkimuksen menetelmänä tarkoittaa käyttäjien seuraamista heidän omassa, luonnollisessa toimintaympäristössään, jolloin käyttäytymisestä poistuvat ennakkoluulot ja –asenteet tutkijaa kohtaan. Arkielämän seuraaminen voi tuoda esille asioita, jotka jäisivät järjestetyssä tilanteessa helpommin kokonaan pimentoon. Havainti mahdollistaa uusien ideoiden ja ajatusten löytymisen ja sitä kautta tutkija voi suunnitella tutkimustaan eteenpäin, niin havaintoja tehdessään kuin omia tallenteita tutkiessaankin. Tutkijan on tärkeä keskittyä kokonaisuuden havainnointiin ja sulkea mielestään omat ennako-oletukset tutkimustuloksista.

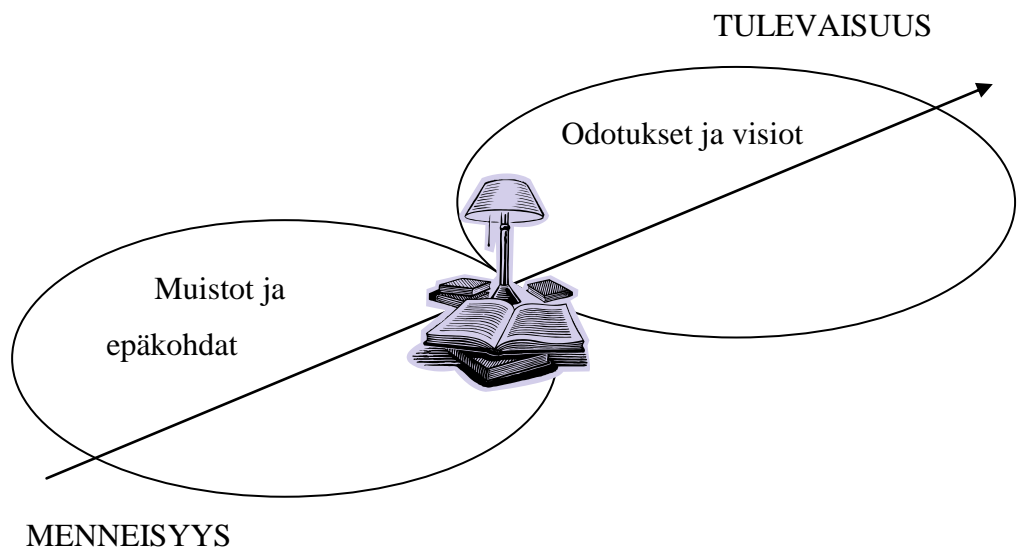
Tämä tarkoittaa sitä, että ennalta määriteltyjen olettamusten sijaan tutkija pyrkii keksimään hypoteeseja, eikä todistamaan teoriaa. (Hyysalo 2006, 100-102.)

4.5.3 Luotain

Luotain on käyttäjätutkimusmenetelmänä itsedokumentointia, jossa käyttäjät dokumentoivat itse omia tekemisiään ja tuntemuksiaan annettujen ohjeiden, aineistojen ja tehtävien määräämällä tavalla. Luotain voi sisältää hyvinkin erilaisia ja monipuolisia tehtävänantoja, esimerkiksi omien muistiinpanojen kirjoittamisesta, päiväkirjan pitämisestä ja valokuvaamisesta. Luotain toimii hahmoittavana menetelmänä parhaiten tilanteissa, jotka sulkevat muut käyttäjätutkimuksen menetelmät ulkopuolelle. Ympäristöissä, kuten kodissa, sairaalassa tai koulussa ei ole normaalitytilanteessa luontevaa pitää tutkijaa tai tutkijoita paikan päällä havainnoimassa, mikä puhuu luotaimen puolesta verrattuna havainnointiin. Sen vuoksi myös tämän opinnäytetyön tutkimuksessa käytettiin luotaintutkimusta käyttäjätutkimuksena. (Hyysalo 2006, 302.)

Luotaintutkimus luokitellaan innovatiiviseksi tutkimukseksi vastoin perinteistä luvuista, tilastoista, grafiikoista ja numeerisista tiedoista koostuvaa tutkimusta. (Mattelmäki 2006, 30). Siihen väliin mahtuu vielä soveltava tutkimus. Luotain on siis innovatiivisena tutkimuksena sisällön analyysi, jossa käytetään kategorisointia, kuvioita, teemoja, samankaltaisuuksia, klustereita, sekä virtuaalista ja verbaalista informaatiota. Puhutaan tutkimusprosessista ja siitä miten tietoa kerätään. Tutkimusmenetelmä on täysin ihmiskeskeinen, sillä kaikki käyttäjätieto saadaan ihmisiltä. Innovatiivinen tutkimus on luovuutta vaativa ja käyttäjälähtöinen. Tarkoitus on ymmärtää paremmin tunteita, ilon aiheita, arvoja ja unelmia. Erilaisten metodien tarkoitus on auttaa pukemaan se kaikki sanoiksi. Asioiden sanominen on joskus hyvin vaikeaa ilman innovatiivisten menetelmien apua (Shedroff 2003, 155-184). Asiat saattaa olla myös vaikea havaita. McGrath ym. (1993, 171-191) kertoo innovatiivisten metodien eduksi sen, että ne paljastavat asioita, joita ihmiset eivät lainkaan halua nähdä tai asioita, joita he eivät haluista huolimatta kykene näkemään ilman luovia menetelmiä.

Itsedokumentaatiassa on kyse siitä, että osallistuvalla tutkimusjoukolla jaetaan ohjeet ja välineet käyttäjätiedon luovutusta varten. Selkeintä on toimittaa kerralla selkeä kokonaisuus, eli luotainpaketti. Luotain voi sisältää myös tutkimusvälineitä, kuten kameran tai kännykän valokuvaamista varten. Tutkijoiden riittävä perehtyminen alkuvaiheen suunnitteluun ja tehtävänantoon rohkaisee käyttäjiä paneutumaan aiheeseen ja dokumentoimaan monipuolisesti. (Hyysalo 2006, 302). Motivoituneet, asiasta innostuneet henkilöt ovat kiinnostuneita havaitsemaan asioita omalla ajallaan, omassa ympäristössään. Havainnoinnin suorittaminen voi viedä useita päiviä tai viikkoja, joten sen vuoksi motivoinnilla on ratkaiseva rooli. Tulokset ovat sitä laadukkaampia mitä pidempään havainnointijakso kestää ja mitä enemmän tutkittavat antavat omaa kallista aikaansa tutkimuksen hyväksi. (Visser, Stappers, & Van der Lugt 2005. Contextmapping. Experiences from practise.)

KUVIO 6 Tutkimusongelman tarkastelu

Kuvio 6 esittää kuinka luotaintutkimuksella tavoitellaan kokonaisvaltaista, syvälle asioiden ytimeen pureutuvaa kuvaa tutkimusongelmasta. Luotaimen avulla pohditaan ajatuksia menneistä muistikuvista, sekä odotuksista ja tavoitetilasta tulevaisuudessa. Luotaintutkimuksen aineisto kootaan ja puristetaan kasaan tässä hetkessä, jota kuvaavat lamppu ja tutkimusaineisto kuvion keskellä. Aineiston keruussa vaikuttavat sekä menneet, jo koetut asiat, sekä tulevaisuuden odotukset ja visiot.

Näiden sekä positiivisten että negatiivisten asioiden yhteisvaikutuksella pyritään luomaan uutta potentiaalia, josta syntyy nuolen osoittama suunta ylös- ja eteenpäin. (Sanders 2002). Esille kaivettavat asiat voivat olla yhtä hyvin myös kysymyksiä, joista tutkimusjoukolla ei ollut havaintoa ennen tutkimuksen aloittamista (Sanders 2001). Tarkoitus on käydä asioita läpi askel askeleelta tutkimuksen kuluessa. Kuvio kuvaa luotaintutkimuksen aineiston käsittelyvaihtetta, joka tapahtuu keskustelemalla ideoista. Sen jälkeen ideat karsitaan, jalostetaan ja luodaan johtopäätökset.

Luotaintutkimuksen vaiheet:

1. Esiselvitys ja luotainten suunnittelu (*preparation*)
2. Käyttäjäjoukon valinta ja luotainpaketin luovuttaminen (*sensitization*)
3. Työpajat (*sessions*)
4. Analysointi (*analysis*)
5. Ideointi (*communication*)

(Visser, Stappers, & Van der Lugt 2005. Contextmapping. Experiences from practice)

Luotaintutkimus antaa menetelmänä eniten silloin, kun kyseessä on pieni ryhmä tai jopa yksilötason tutkimus. Sen sijaan perinteiset menetelmät soveltuvat suurille ihmismassoille objektiivisuutensa vuoksi. Tosin pelkällä perinteisellä menetelmällä on mahdotonta tutkia esimerkiksi muotoilua tai designia. (Hanington 2003.)

Tulkinnan ongelmana saattaa joskus olla luotettavuuden kärsiminen. Reliabiliteetti riippuu materiaalin tulkinnasta. Koska ollaan suoraan tekemisissä ihmisten tunteiden ja mielipiteiden kanssa, riippuvat tulokset sekä vastaajien että tutkijan rehellisyydestä ja ammattitaidosta tulkita materiaalia. Keskustelu tiimeissä on tuottavampaa, mutta myös monipuolisempaa. Samalla kun tutkijoita on useampia, saattavat myös tulkintavirheiden mahdollisuudet vähetä. (Aaltonen & Heikkilä 2003.)

Luotaintutkimusta voidaan täydentää henkilökohtaisilla haastatteluilla, kuten Hyyssalo (2006) mainitsee. Tässä opinnäytetyössä tutkimusta jatkettiin itsedokumen-

taation jälkeen työpajamenetelmillä ja ryhmähaastatteluilla. Näiden voidaan katsoa myös kuuluvan luotaintutkimukseen, sillä ne ovat käytännössä samaa käyttäjä-tutkimusta. (Hyysalo 2006.)

4.5.4 Ryhmäkeskustelu eli Focus-group

Ryhmäkeskustelu (*focus group*) on tilanne, jossa keskustellaan tutkittavasta kohteesta tai tilanteesta. Hyysalo (2006) määrittelee sen yhdeksi ryhmähaastattelu-muodoksi, johon osallistuu 4-12 henkilöä kerrallaan. Keskustelua ohjaa henkilö, joka pitää huolen siitä, että aihe pysyy tutkittavan asian kannalta oleellisissa raameissa. Keskustelu saa olla rentoa ja vapaamuotoista, mikä vaatii keskustelun ohjaajalta suunnittelua ja oikeiden kysymysten valmistelua. Tutkittavasta aihepiiristä saadaan parhaiten näkemykset esille silloin, kun tilanteen vetäjä huolehtii myös siitä, että kaikki keskustelijat saavat suunvuoron. Vetäjän tulee ohjata keskustelua olematta valmiiksi kenenkään puolella. Tämä on mahdollista silloin, kun taustatietoa ja runkoa on riittävästi aihepiiriin liittyen, jolloin puheenaiheet pysyvät mielenkiintoisina ja saavat ryhmäkeskustelijat ajattelemaan paikan päällä luovasti ja tehokkaasti.

Keskustelijoiden antamat vastaukset ja mielipiteet poikkeavat usein käytännöstä, sillä ne perustuvat oletuksiin ja epätarkkoihin mielikuviin. Vastaukset saattavat olla tilannekohtaisia ja arkitilanteessa, luonnollisessa toimintaympäristössään näyttää erilaiselta. Vastausten tarkkuuteen ja luotettavuuteen vaikuttaa keskustelun ilmapiiri, sekä fyysinen ympäristö. Vastausten validiutta ei voida helposti selvittää tai mitata. Myös eri vastaajien vastausten vastakkainasettelu saattaa toimia motivoivana tekijänä, jolloin käyttäjä tuo elävämmin omat mielipiteensä esille mitätöidäkseen tai vahvistaakseen toisten kertomia asioita. Tilanne ruokkii itse itseään ja keskustelun ohjaaja voi monessa kohtaa oppia itsekin osallistujilta.

5 LAHDEN INNOVAATIOKESKITTÄMÄHANKE

Tämän opinnäytetyön taustalla on kansallinen hanke nimeltään Lahden innovaatiokeskittämä, jonka toteuttajana on Lahden tiede- ja yrityspuisto, joka on vuoden 2013 alusta lähtien kuulunut Lahden uuden elinkeinoyhtiön Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n alaisuuteen. Hankkeen kustannusarvio on 1 211 100 euroa ja myönnetyn EU-rahoituksen määrä vuodelle 2012 on 291 005 euroa. Tavoitteena on nopeuttaa kansainvälisen tason innovaatiokeskittämän muodostumista Lahteen ja siten tuottaa Eurooppa 2020 strategian mukaista kestäväään talouskasvuun perustuvia osaamispohjaisia työpaikkoja ja uusia yrityksiä Päijät-Hämeeseen.

(Päijät-Hämeen Liitto 2013. Lahden innovaatiokeskittämähanke.)

Eurooppa 2020 on EU:n kasvustrategia tulevalle vuosikymmenelle. Maailma elää muutoksen kourissa, joten myös oppimisympäristö muuttuu sen mukana. José Manuel Barroso, Euroopan komission puheenjohtajan mukaan EU on asettanut viisi tavoitetta, joista yksi koskee koulutusta:

”Käytännön tasolla EU on asettanut viisi kunnianhimoista tavoitetta. Nämä tavoitteet – työllisyyden, innovaatioiden, koulutuksen, syrjäytymisen ehkäisyn sekä ilmasto- ja energiakysymysten alalla – on tarkoitus saavuttaa vuoteen 2020 mennessä. Kukin EU-maa on mukauttanut niistä itselleen omat kansalliset tavoitteet. Strategiaa tuetaan konkreettisin toimin EU:n ja jäsenmaiden tasolla.”

(Euroopan komissio 2012. Eurooppa 2020.)

Innovaatiokeskittämähankkeessa on luonnollisesti kysymys koulutuksen parantamisesta, joka on yksi puheenjohtaja Barrosen viidestä kasvustrategian tavoitteesta. Älykkään kasvun tavoitteeseen pääseminen koko EU:n tasolla on haasteellinen, sillä EU:n talous kasvaa tuottavuuskuilun kasvamisen vuoksi hitaammin kuin tärkeimpien kilpailijoiden.

”Suomalainen alueiden kehityspolitiikka rakentuu Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti tulevaisuudessa vahvojen innovaatiokeskittymien varaan. Lahden innovaatiokeskittymä on rakennettava paikallisten vahvuuksien varaan, mutta sillä on oltava vahvat kansainväliset strategiset kumppanuudet. Innovaatiokeskittymän on akateemisten tavoitteiden lisäksi suoraan palveltava alueen yritystoiminnan kasvua ja kehittymistä eli yliopistojen ns. kolmatta tehtävää ja ammattikorkeakoulun aluekehitystehtävää. Innovaatiokeskittymä rakentuu tiedon tuottajista, yrityksistä, fasiliteeteista ja kehitysorganisaatioista, joilla on luonteva ja osallistava yhteys kansalaisiin (living lab). Yhteiskäyttöperiaatteiden on läpäistävä innovaatiotoiminnan ristipölytyksen lähtökohdista, taloudellisista seikoista ja puhtaasti teknologian vaatimusten johdosta kaikkia innovaatiokeskittymän fasiliteetteja (laitteita, tiloja ja osaamista).”

(EAKR-Projektihakemus 2012, Hakemusnumero: 808916. Projektin nimi: Lahden innovaatiokeskittymä, käsittelyssä 6.8.2012)

Hanke kokonaisuudessaan on laaja, eikä kyseessä ole pelkästään Lahden ammattikorkeakoulun fyysisen oppimisympäristön suunnittelu ja sijoittaminen Lahden Niemeen, vaan kokonaisvaltaisen ratkaisun suunnitteleminen myös muille sitä käyttäville tahoille niin fyysisenä, sosiaalisena kuin toiminnallisenakin ympäristönä. Strategisesti hanke toimii pohjana varsinaiselle suunnittelutyölle ja varhaisten konseptien luomiselle ja arvioimiselle, joten käyttäjätietoa tarvitaan alustavien ideoiden keräämiseksi, tuotekonseptien aikaansaamiseksi, vaatimusten määrittämiseksi ja yleisen tason suunnittelun aikaansaamiseksi. Tieto siitä, mitä käyttäjät tekevät ja tarvitsevat auttaa suunnittelemaan jatkotoimenpiteitä. Tässä opinnäytetyössä pyritään hahmottamaan sekä nykyistä että tulevaa työ- ja oppimisympäristöä keskitymällä projektin alkuvaiheen tutkimus- ja selvitystyöhön. Hyysalon mukaan tämä ensimmäinen vaihe on yleensä kartoitusosa, jonka jälkeen alkaa konkreettinen suunnittelu, johon kuuluvat mm. suunnittelutavoitteiden, toiminto-

jen, vaatimusten ja teknisten ominaisuuksien määrittelemineen. (Hyysalo 2006, 213)

Projektin valmistelu tehtiin yhteistyössä Lahden tiede- ja yrityspuiston, Lahden Yliopistokeskuksen, Aalto yliopiston ja Helsingin yliopiston ympäristötieteiden laitoksen, Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Lahden ammattikorkeakoulun edustajien kanssa. Lahden ammattikorkeakoulu on mukana erityisesti oppimisympäristön kehittämisessä niin hallinnon, opettajien, opiskelijoiden kuin yhteistyöyri- tystenkin näkökulmasta. Lahden tiede- ja yrityspuistossa aloitettiin hankkeen val- mistelu ja työstö Innovaatioympäristöt -yksikössä projektipäällikkönä toimivan Satu Hyökin toimesta 1.4.2012, mutta virallinen hankepäätös tehtiin vasta, kun EU-rahoituspäätös hyväksyttiin 13.8.2012. Satu Hyökki tarjosi tässä vaiheessa Lahden ammattikorkeakoululaisille mahdollisuutta opinnäytetyöhön tätä projektia koskien, jolloin päätin tarttua tilaisuuteen.

Koko hanketta koskevaa käyttäjätutkimusta aloittaessa arvioitiin ensin käyttäjätie- don tarve ja tavoitteet, sillä käytettävien tiedonkeruumenetelmien piti tukea määri- teltyjä tavoitteita. Ajankohtana tutkimuksen aloittaminen oli tärkeää juuri vuoden 2012 loppupuolella, sillä parhaimmillaan tutkimuksen johtopäätösten avulla voi- daan vähentää kalliiden virheiden mahdollisuutta ja välttää turhia kustannuksia, kuten Hyysalo (2006, 202) ajankohdan merkitystä korostaa. Tutkimuksen käytössä olevien resurssien pohjalta valittiin työtavat ja menetelmät.

Tämän opinnäytetyön case-tutkimuksella, eli Lahden ammattikorkeakoulua kos- kevalla opettajien käyttäjätutkimuksella saadaan hyödyllistä taustatietoa oleellisista tekijöistä, prosesseista ja vuorovaikutussuhteista. Yinin (1987, 23) mukaan tut- kimustuloksista saattaa olla hyötyä etenkin silloin, kun tehdään samasta, rajatusta kohteesta myöhemmin jatkotutkimus.

5.1 Opettajien käyttäjätutkimuksen laadinta ja toteutus

Tutkimukseen valittiin kvalitaviivinen, eli laadullinen menetelmä, koska kohde- joukko oli tarkoituksenmukaisesti ja harkitusti valittu edustamaan Lahden ammat-

tikorkeakoulun opettajia. (Hirsijärvi ym. 2007, 131,160 ja Tuomi & Sarajärvi 2002, 23.)

Suunnittelutyöryhmässä olivat mukana Lahden innovaatiokeskittymän projekti-päälliköt Satu Hyökki (Lahden tiede- ja yrityspuisto) ja Hannu Kaikonen (Lamk), tapahtumakoordinaattori Aino-Maria Pokela, sekä toisena opinnäytetyön tekijänä lisäksi Johanna Lehtonen.

Ensin mietittiin valmiiksi tiedontarve ja se minkälaiselta käyttäjäryhmältä ja millä aikataululla tietoa halutaan saada. Hyysalon (2006) mukaan käyttäjätutkimuksen kannalta oikeita ratkaisuja tehdään nimenomaan ymmärtämällä ensin kohdemarkkinat ja valitsemalla sen jälkeen oikea käyttäjäkunta. Tässä tutkimuksessa käyttäjinä olivat Lahden ammattikorkeakoulun opettajat ja tiedontarve oli määritelty hankkeen tasolla. Kokoamalla nämä tiedot yhteen saatiin määriteltyä oikeat työtavat ja sen mukaiset välitavoitteet, sekä varmistuttiin tutkijoiden riittävästä osaamisesta tiedonkeruussa. (Hyysalo 2006, 204.)

Tutkimusaineisto voidaan karkeasti jakaa kahteen eri tutkimusongelmaan:

1. Muuttuva oppimisympäristö opettajan työympäristönä
2. Muuttuva opettajan työ (Johanna Lehtonen)

Tämä opinnäytetyö pyrkii paneutumaan erityisesti kohtaan 1. eli muuttuvaan oppimisympäristöihin opettajan työympäristönä, ja luonnollisesti ohittaa tarkoituksella muuttuvan opettajan työn. Kohtia 1. ja 2. ei kuitenkaan ole tarpeen täysin erottaa toisistaan, sillä ne pohjautuvat samaan tutkimusaineistoon ja samaan käyttäjäjoukkoon.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää muuttuvaa oppimisympäristöä Lahden ammattikorkeakoulun opettajien työympäristönä, eli kartoittaa nykytilaa, sekä kehitysideoita ja toiveita tulevaisuuden oppimis- ja työympäristöjä varten. Samalla tutkimusaineistolla selvitettiin myös muuttuvaa opettajan työtä.

5.2 Tutkimusaineiston keräämisen työkalut, tehtävät ja aikataulu

Itsedokumentaatio-jakso määriteltiin kahden viikon mittaiseksi, tarkennettu ajankohta osui vuoden 2012 viikoille 39 ja 40, joiden aikana opettajat dokumentoivat omia tekemisiään ja ajatuksiaan oppimis- ja työympäristössään. Käyttäjätiedon hankinta luotaintutkimusta varten suoritettiin valituille Lahden ammattikorkeakoulun opettajille ensin itsedokumentaation ja myöhemmin ryhmätyöpajojen tehtävien ja haastatteluiden avulla.

5.2.1 Luotainpaketti

Syyskuussa 2012 pidettiin kick-off -tilaisuus opettajille, jossa kerrottiin innovaatiokeskittymähankkeen tavoitteista ja aikataulusta kokonaisuutena, sekä heidän roolistaan mukanaolijoina. Opettajille jaettiin tutkimusaineiston keräämistä varten monipuoliset ja visuaaliset luotainpaketit itsedokumentaatiotehtävineen ajalle 24.9.-5.10.2012. Luotainpaketti sisäsi päiväkirjaosuuden, sekä luovia tehtäviä, kuten ”The hetki”-postikortin lähettämisen, sekä tulevaisuudenpohdintaan johtavan tehtävän liittyen vuoden 2017 näkymiin. Opettajien paketti oli koottu luotaintutkimukselle tyypilliseen tapaan niin, että se mahdollisti sekä positiivisen että negatiivisen käyttäjätiedon keräämisen. (kts. 4.5.3 Luotain)

5.2.2 Työpajat ryhmätehtävineen ja -keskusteluineen

Itsedokumentaatioviikkojen (39 & 40 /2012) jälkeen toteutettiin työpajatyöskentely Lahdessa, Ravintola Voitossa 5.-6.11.2012. Opettajat kutsuttiin koolle mahdollisimman pikaisella aikataululla, jotta asiat olisivat vielä tuoreessa muistissa. Työpajoja varten opettajat jaettiin kolmeen ryhmään, jossa kussakin oli viisi tai kuusi eri alojen opettajaa. Työpajan kesto kullakin ryhmällä oli noin neljä tuntia.

Työpajat ryhmätehtävineen ja -keskusteluineen toimivat luotaimen itsedokumentaatiota syventävänä menetelmänä, sillä niiden tietopohjana käytettiin jo saatua tutkimustietoa opettajien luotaimista. Työpajoissa opettajat pohtivat käyttäjänäkö-

kulmaa interaktiivisella ryhmäkeskustelulla ja järjestetyillä työpajatehtävillä kommentoiden toistensa mielipiteitä ja herättäen uusia ajatuksia ilmoille. Vuorovaikutteinen osallistuminen innosti opettajia kommentoimaan toistensa mielipiteitä ja kokemuksia, ja luomaan näin itsedokumentaatio-päiväkirjoista eroavalla tavalla uutta tutkimusaineistoa hankkeelle. Ryhmäkeskustelua ohjasi Satu Hyökki. (kts. 4.5.4 Ryhmähaastattelu eli Focus-group)

Faktapilvi ja fiilispuu

Aivan aluksi työpajoissa näytettiin videokooste tulevaisuussuuntautuneista valokuvista luovuuden herkistämiseksi. Kuvat olivat tutkimuksessa mukana olleiden opettajien itse kuvaamia ja lähettämiä, luotainpaketin tehtävänannon mukaisesti. Kuvakooste oli hyvin monipuolinen ja innostava, mutta sisälsi myös ankeita ja arkisia asioita. Tämän jälkeen siirryttiin osioon, jossa pohdittiin opettajan työtä vuonna 2020. Keskustelua varten oli rakennettu skenaario tulevaisuudesta: tilanne, jossa oma työhuone, omat luokkahuoneet ja 1600 tunnin työaikasunnitelma olisivat poissa – ja kysymys kuuluikin, mitä tilalle? Tämä työskentely jaettiin kahteen osioon. Esimmäisessä oli tehtävänä hakea fiilistä siitä miltä skenaario tuntuu. Tämä tehtiin yksilötyöskentelynä valmiiden kuvien pohjalta. Kukin osallistuja valitsi neljästä kahdeksaan kuvaa, jotka liimattiin isoille post-it lapuille ja sanoitettiin. Tuotokset vietiin ”Fiilispuuhun”, jossa ne käytiin vielä yhdessä läpi. Tehtävä oli provokatiivinen, sillä uusia asioita ei välttämättä tule sitä mukaa tilalle, kun vanhoja otetaan pois. Pohdiskelu kuitenkin kannusti ”Out of the Box”-ajatteluun.

Sitten jatkettiin tulevaisuusskenaarion työstämistä faktojen valossa tehtävässä Faktapilvi. Tarkoituksena oli pohtia mitä asioita tulevaisuuden kuvaan faktisesti liittyisi. Opettajille annettiin nippu sanoja ja sanapareja, jotka perustuivat päiväkirjassa olevaan tulevaisuuspohtintaan osioon. Sanat olivat tarrkoilla, jotka valinnan jälkeen vietiin sanapilveen ja käytiin jälleen yhdessä keskustellen ja omia valintoja perustellen läpi. Yhdessä luotiin myös synteisiä keskeisistä asioista.

Fyysinen, sosiaalinen ja toiminnallinen oppimisympäristö - työpajatehtävät

Työpajan viimeisessä työstövaiheessa sovellettiin learning café menetelmää. Tilaan oli tehty kolme pöytää, joille kerättiin näkemyksiä fyysisestä, sosiaalisesta ja toiminnallisesta oppimisympäristöstä. Inspiraatioksi katsottiin ensin tulevaisuushenkisistä ympäristöistä koostettu Power Point –esitys. Osallistujilla oli myös käytössään muiden ryhmien ajatuksia. Näitä ei kuitenkaan suuresti käytetty, vaan ryhmät alkoivat määrätietoisesti tuottaa omia ajatuksiaan pöytiin. Kussakin pöydässä oltiin 20 minuuttia ja tulos oli täydentyvä, eli toinen työpaja jatkoi siitä, mihin edellinen tai edelliset olivat jääneet. Pöytäliinoista tuli varsin värikkäitä ja puhuttelevia, joten vilkas ryhmäkeskustelu aiheiden ympärille oli taattu. Kaikki keskustelut videoitiin mahdollista myöhempää käyttöä ja oikeellisuuden tarkistamista varten. Lisäksi työpajojen kuluessa kerättiin muistiinpanoja myöhempää analyysia varten (kts. 5.4. Tutkimusaineiston analysointi).

5.3 Tulokset fyysisen, sosiaalisen ja toiminnallisen oppimisympäristön nykytilasta

Opettajat löysivät Lahden ammattikorkeakoulun fyysisen, sosiaalisen ja toiminnallisen oppimisympäristön määrittelemistä varten ominaispiirteitä, jotka selkeimmin kuvastavat heidän työympäristönsä nykytilaa. Opettajat toivat esille monia epäkohtia, jotka aiheuttavat ongelmia, mutta löysivät toisaalta hyviäkin puolia, joita tulisi ylläpitää ja edelleen kehittää. Oppimisympäristön nykytilaa selventävät lukuisat yksityiskohtaiset lainaukset liittyen nousseisiin aihealueisiin joko päiväkirjoamerkinnoista tai työpajoista.

5.3.1 Fyysinen oppimisympäristö

Tutkimusaineistosta selviää, että Lahden ammattikorkeakoulun opettajien mielestä nykyisessä fyysisessä oppimisympäristössä on sekä hyviä että huonoja piirteitä. Opettajat pitivät tärkeänä hyvien ominaisuuksien vaalimista ja edelleen kehittämistä erityisesti siksi, koska fyysinen oppimisympäristö inspiroi opiskelijoita ja

johtaa parempiin oppimistuloksiin. ”Nähdä, että meillä on ympäristö ihan hyvässä kunnossa monilta osin. Huomata joka kerta, että se inspiroi opiskelijoita”, totesi eräs opettaja fyysisestä oppimisympäristöstä. Nähdä -verbin käytöllä saate- taan viitata erityisesti visuaalisuuteen ja estetiikkaan, joka on tärkeä osa katsomi- seen liittyvää kulttuuria. Näkömuistin kautta tapahtuu paljon oppimista, erityisesti visuaalisilla henkilöillä. Tällöin oppiminen tapahtuu suurelta osin näköaistimusten avulla. Visuaalinen ihminen arvostaa siisteyttä ja tilaratkaisuja muita enemmän, koska huomio kiinnittyy usein ulkonäöllisiin asioihin. Äänet sen sijaan eivät häi- ritse yhtä paljon, koska keskittyminen kohdistuu muualle. (Repo & Nuutinen 2003, 35-36.) Tästä syystä fyysisen oppimisympäristön suunnittelussa on tärkeä huomioida erilaiset ihmistyypit ja heidän tapansa oppia.

Akustiset ongelmat ja liiallinen melutaso sen sijaan häiritsevät silloin, kun henkilö oppii parhaiten kuuloaistinsa avulla. Hyviksi todettujen piirteiden ylläpito ja jat- kuva kehittäminen ovat tärkeitä fyysisessä oppimisympäristössä, koska toimiva kokonaisuus palvelee parhaiten opiskelijoita ja opettajia myös yksilötasolla. ”*Vein auringonkukan kahvihuoneen pöydälle*”, sanoi eräs opettaja. Kommentti on oiva esimerkki visuaalisuuden merkityksestä oppimisympäristössä. Tällä tavoin toimi- essaan opettaja toivoi ilahduttaneen itsensä lisäksi myös toisia ja parantavan siten yleistä viihtyvyyttä ja työssäjaksamista tällä pienellä eleellä.

5.3.1.1 Avokonttoreihin siirtyminen

Avokonttori-aikaan siirtyminen herätti hyvin vahvoja tunteita opettajien keskuu- dessa ja asiaa oli selkeästi ehditty pohtia jo ennakkoon. Osa Lahden ammattikor- keakoulun opettajista on jo mielipiteestään riippuen joutunut tai päässyt vaih- tamaan työhuonetta. Lisää muutoksia huonejärjestelyihin on luvassa lähitulevai- suudessa. Kun opettajilta työpajakeskusteluissa kysyttiin miltä omista työhuoneis- ta ja luokista luopuminen tuntuu, saatiin mielipiteitä sekä puolesta että vastaan. Muutosvastarinta oli käsinkosketeltavaa, sillä hyviksi koetuista tottumuksista on vaikea luopua. Opettajat pelkäsivät erityisesti työrauhan rikkoontumista ja vaiku- tuksia työtehon heikkenemiseen. Omien työvälineiden säilyttämiseen liittyviä asi- oita pohdittiin myös paljon. Positiivista asennetta ja toivoa paremmin toimivista

työolosuhteista oli myös havaittavissa, mutta epävarmuus ja epäselvyys nousivat vahvimmin esille:

”Oma työhuone on hyvä juttu. Halutessa rauha tehdä kirjallisia töitä ja hommat etenee. Paljon lukemista, raporttien lukua, etäjuttuja ja oppilaita – miten avokonttorissa voisi rauhassa lukea?”

”Ahdistus, masennus, jos oma työympäristö poistetaan. Yhteinen tekeminen jää pois ja ollaan yksin tietokoneella tai isossa tilassa hälinää (opettaja tarkoittaa avokonttoria). Ei voi jättää tavaroitaan.”

”Tavaroita on edelleen hukassa muuton jäljiltä. Olen joutunut luopumaan omasta luokastani ja se aiheuttaa harmaita hiuksia. Onneksi pääsen tänään kampaajalle peittämään ne.”

”Kaipaa omaa tilaa, mutta näkee mahdollisuuden myös.”

Opettajien näkemyksiä peloista ja työolosuhteiden huonontumisesta tukee Kauppalehdessä hiljattain raportoitu tutkimus. Aiheesta uutisoitiin artikkelissa ”Avokonttori lisää virheitä työssä” 6.9.2012. Lehdessä todetaan avokonttorin työntekijöiden olevan tyytymättömämpiä ja väsyneempiä. ”Heidän keskittymiskykynsä on heikompaa ja virheet lisääntyvät”, kertoo Työterveyslaitoksen toteuttama tutkimus. Etenkin melu ja työrauhan puute ovat yhteydessä tyytyväisyyteen koskien työympäristöä. ”Aikaisemmissa tutkimuksissamme melun on jo osoitettu olevan suurin avotoimistojen haittatekijä. Nyt voitiin osoittaa myös, miten paljon työrauhaongelmat vaikuttavat työn suorittamiseen ja hyvinvointiin”, sanoo vanhempi tutkija Valtteri Hongisto Työterveyslaitoksesta. Taustan puheäänät lisäsivät ajattelutoimintojen kuormitusta ja väsymystä, mikä ilmeni virheinä keskittymistä vaativissa tehtävissä verrattuna omassa huoneessa työskentelyyn. Kyselytutkimuksessa kartoitettiin kolmen avokonttorin työolosuhteiden kokemista ennen ja jälkeen remontin osana ”Käyttäjälähtöiset toimistotilat (TOTI)” -hanketta. (Kauppalehti 2012. Avokonttori lisää virheitä työssä.)

Myös Taloussanomien tutkimus 17.1.2012 kritisoi avokonttoreiden kasvavaa suosiota puhumalla tämän ajan muoti-ilmiöstä. VTT:n erikoistutkija Kari Nissinen väittää, ettei avokonttori ehkä tuotakaan ideoiden tulvaa tai edes säästöjä, sen sijaan häiritsee ja luo tunteen jatkuvasta valvonnasta. Luovuus kun vaatii omaa rauhaa ja keskittymistä. Nissinen ei vakuutu liikkumisen ihanuudesta silloin, kun työt tehdään enimmäkseen paikan päällä. Hänestä kiinnostus fyysisistä ympäristöä kohtaan on jälleen selvässä kasvussa. Kustannussäästöjä saadaan ehkä neliöissä, mutta kokonaisuus voi pettää ja kääntyä organisaatiota vastaan. (Taloussanomien 2012. Näinkö se on: avokonttorissa jökötetään turhaan?)

Modernit toimistot suunnitellaan niin, että erilaisiin työtiloihin voi hakeutua tarpeen mukaan. Opettajien kohdalla olisikin hyvä miettiä avokonttoreita täydentäviä vaihtoehtoja, sillä opettajan työ on monesti intensiivistä keskittymistä ja luottamuksellisia keskusteluja. Hiljainen tila on avokonttorin ohella ratkaisu joihinkin tilanteisiin, mutta ongelmaksi saattaa muodostua se, ettei kaikkea aineistoa ole helppo siirrellä konttorista toiseen. Eräs opettaja totesikin asiasta seuraavasti: ”*Opettajista tulee helposti roudareita.*” Hiljainen tila ei ole ratkaisu kaikkiin tilanteisiin, eikä mahdollista esimerkiksi arkaluonteisia keskusteluja, kuten oppilaiden tutorointia. Tämä voi johtaa ongelmiin, jollei korvaavaa, yksityisempää tilaratkaisua löydetä muualta. Pahimmillaan opiskelijoiden ongelmat jäävät vaille huomiota ja ratkaisuja.

5.3.1.2 Tekniikkariippuvuus ja laitehankintojen merkitys

Tieto- ja viestintäteknikka on olennainen osa fyysistä oppimisympäristöä opetushallituksen opetustoimen turvallisuusoppaan (2012) mukaan. Siksi tekniikan toimivuuteen liittyy paljon odotuksia ja oletuksia myös käytännön tasolla.

Tekniikkariippuvuus nousi erityisen voimakkaasti esille opettajien keskuudessa ja tekniikkaan liittyvät epäkohdat olivat hyvin samansuuntaisia eri alojen opetustiloissa. Sekä tekniset ongelmat että teknisen tuen tarve olivat ilmeisiä, sillä niiden koettiin vaikuttavan oppimistilanteisiin ja koskevan opettajien lisäksi myös oppilaita. Siksi ajanmukaisia välineitä ja niiden toimivuutta osataan arvostaa:

”Sitä tuntee itsensä orvoksi, jollei tekniikka toimi. Ilman slideja (opettaja tarkoittaa PowerPoint –tiedonkäsittelyohjelmaa) ei osaa puhua mitään.”

”Tulostimet jälleen epäkunnossa. Koneelta puuttui tietty ohjelma verkkokurssin katsomiseen, joka ei toiminut HelpDesk:n asentamisen jälkeenkään.”

”Paperia on todella paljon, vaikka pitäisi olla sähköiset järjestelmät. Puuttuu vain se kannettava tietokone tai tabletti.”

”Kaikki hallinnon sovellukset eivät toimi etäyhteydellä vieläkään! Verkkolevyjen rajallinen tallennustila haittaa opetusta.”

”Kuvauskalusto ei riitä kaikille. Varausjärjestelmä on huono. Kalustolainaus toimivaksi! Osa kameralaitteistoista kaipaa uusimista, esim. osa akuista kuolleita. Pienet asiat aiheuttavat isoja hankaluuksia opetustilanteissa.”

”Maanantaiaamun virushyökkäys vähän ärsytti ja havahdutti. Tietokoneet ovat niin oleellinen osa elämäämme, ettemme pysty kuvittelemaan millaista kuberhyökkäyksen jälkeen maailmassa olisi. Siksi emme tee asian hyväksi juuri mitään. Eihän se olisi katastrofi, jos se tulisi ennakoimatta.”

”Luokassa tekniikka ei pelannut. Tykki väpätti ja aiheutti päänsärkyä. Toisessa luokassa ei pelannut piirtoheitin, eikä siellä ollut kaijuttimia, jotta olisin voinut näyttää valmistelemiani videon. Iltapäiväkahvilla työkaverit saivat taas kuulla vouhkaamistani luokkiemme huonosta varustetasosta.”

5.3.1.3 Opetustilojen ratkaisut ja niiden muunneltavuus

Fyysisten opetustilojen suhteen oli toivomisen varaa tilaratkaisujen toimivuudessa ja muunneltavuudessa: *”Tilanahtautta logiikkalaboratoriossa ja huono ilmastointi”*, kritisoi eräs opettaja. Ilmastoinnin puutteellisuutta kuvattiin puolestaan seuraavasti ja vaikutusten todettiin yltävän jopa terveyshaitoiksi asti: *”Väestönsuojaluokassa on huono ilma iltapäivästä: haukotuksia, väsymistä. Ääni ei tahdo kestää tuota tilaa. Pois pommareista!”*

Fellmannian muunneltavuutta ja laitteistoa keuhuttiin, mutta toisaalta kokonaisuutta pidettiin liian sairaalamaisena ja steriilinä viihtyvyyden kannalta. Myös käytävien hukkatilan määrä sai moitteita. Fellmanniaa kritisoitiin lisäksi eristäytymisestä ja kapeakatseisuudesta. *”Missä on työelämä?”*, kysyi eräs opettaja ja viittasi Fellmanniasta havaitsemaansa epäkohtaan ihanteellisen oppimisympäristön näkökulmasta.

Suurta erimielisyyttä aiheutti myös erillisten laboratorioden ja teorialuokkien tarpeellisuus tai tarpeettomuus. Toisten opettajien mielestä omat tilat ovat aivan ehdottomat, kun taas joidenkin mielestä kaikenlainen opetus ja oppimistilanteet voitaisiin viedä yritysten tiloihin omien sijaan. Yhteistilojen hyötyjä perusteltiin myös kustannussäästöillä. Moniammatillisuuden todettiin joka tapauksessa lisääntyvän tulevaisuudessa ja yhteisten tilojen oletetaan tällöin toimivan parhaiten. *”Työpajatilojen yhteiskäyttö verstaalla on oltava ammattitaitoista ja ennen kaikkea joustavaa”*, sanoi eräs opettaja ja viittasi yhteistilojen käytön edellyttävän kuitenkin oikeaoppista käyttäytymistä ja tilannetajua.

Fyysiseen ympäristöön kuuluu myös rakennettu lähiympäristö ja ympäröivä luonto. Siksi rakennusten välittömien ulkotilojen suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon on oltava yhtä huolellista kuin sisätilojenkin. Tähän liittyy myös esteettömyyden huomioonottaminen, esimerkiksi silloin, kun henkilön toimintatase on alentunut liikunta- tai aistivamman vuoksi. (Opetushallitus 2012. Opetustoimen turvallisuusopas. Fyysinen oppimisympäristö.)

Oleellista on huomioda myös pysäköintijärjestelyt ja parkkipaikkojen tarve. Uudelle campus-alueelle, sen toteutuessa, tulisi varata riittävästi pysäköintitilaa. Nykyisiä pysäköintiin tai työmatkaliikenteeseen liittyviä ongelmia kuvattiin seuraavasti: *”Pysäköinti oli aamulla taas vaikeaa (opettaja tarkoitti parkkipaikkojen liian vähäistä määrää).”* Yhtenäinen campus-alue vähentäisi joidenkin opettajien kohdalla myös liikkumista paikasta toiseen työpäivän aikana, mikä vapauttaisi ajallisia resursseja. Nykytila nähdään ongelmallisena muun muassa seuraavalla tavalla: *”Jouduin vaihtamaan työpistettä kesken päivää – oma auto puuttuu ja julkiset ovat hitaita”*, kertoi opettaja. *”Työpaikka vaihteli Niemenkadun, Ståhlbergin kadun ja Kirkkokadun välillä. Onneksi on oma auto, jolla siirtyminen paikasta toiseen luonnistuu kohtalaisen hyvin”*, jatkoi toinen opettaja paikasta toiseen liikkumisesta työpäivän aikana.

Kuuskoski (2012) määrittelee väitöskirjassaan tulevaisuuden fyysisen oppimisympäristön muunneltavaksi ja joustavaksi opetustilaksi: *”Opetustilojen muuttumattomuuden ja laadullisten uudistustavoitteiden välillä on selkeä ristiriita”*, kirjoittaa Kuuskorpi. Samaa voidaan opettajien mielestä sanoa monista tämänhetkisistä Lahden ammattikorkeakoulun opetustiloista. Sen vuoksi tulevaisuuden tarpeet tulisi huomioda paremmin, mahdollisuuksien salliessa.

5.3.2 Sosiaalinen oppimisympäristö

Jauhiainen ja Eskola (1994) kuvaavat sosiaalisen oppimisympäristön tunneilmastoksi, joka parhaimmillaan toimii merkittävänä voimavarana. Ongelmia muodostuu sen sijaan silloin, kun ilmapiiri koetaan syystä tai toisesta ahdistavana.

5.3.2.1 Moniammatillisuus ja -ikäisyys

Moniammatillisuus ja -ikäisyys näkyvät opiskelijoiden joukossa enenevässä määrin ja vaikuttavat sosiaalisessa oppimisympäristössä erilaisuuden lisääntymisenä. Tällä hetkellä opettajissa on sekä suurten ikäluokkien että X- ja Y-sukupolven edustajia, mutta sama koskee myös oppilaita, joiden joukossa on sekä nuoria että

aikuisia. Aikuisopiskelijoissa on sekä X- että Y-sukupolven edustajia (kts. 2.3. X-, Y- ja Z-sukupolvet).

Moniammatillisuuden ja -ikäisyyden hyviä puolia nousi esille opettajien kommenteista: *”Mukavaa kuulla eri puolelta tulleiden kokemuksia ja samalla nähdä miten ihmiset loppujen lopuksi ovat kuitenkin yksilöitä. Samasta kulttuurista tulevat voivat olla hyvin erilaisia”*, totesi eräs opettaja. *”Ilahduttaa nähdä ajattelun yhtäläisyydet ja eroavaisuudet eri maista tulevin kollegojen kesken”*, jatkoi toinen opettaja. Erilaisuus koettiin toisaalta kokea myös haasteelliseksi sosiaalisessa oppimisympäristössä: *”Ongelmallista on se, että opiskelijat ovat niin heterogeeninen joukko. Osa on kärryillä menetelmistä, osa vaikuttaa siltä kuin kuulisivat ensimmäistä kertaa.”*

”Monikulttuurisen ryhmän kulttuurierot”, vastasi puolestaan opettaja tarkoittaessaan oppimistilanteiden järjestämiseen aiheutuvista haasteista. *”Avoimen ammattikorkeakoulun kurssilaisten heterogeenisyys on haastavaa. Osa on niin sanotusti ammattilaisia ryhmänohjauksessa kaikin puolin, osaa jännittää jo ryhmään osallistuminen, saati varmaan ryhmän ohjaaminen. Haastavaa ohjata keskustelua, jotta jokainen saisi jotain ja oppisi uutta.”* Jauhaisen ja Eskolan (1994, 32) mukaan sosiaaliseen oppimistilanteeseen vaikuttavat siis oppimisympäristössä toimivat ihmiset ja heidän välissään tapahtuva vuorovaikutus. He kutsuvat näitä myös sosiaalisiksi verkoksi ja systeemiksi.

5.3.2.2 Kohtaamiset, turvallisuus, yhteisöllisyys

Ilahduttaviksi sosiaalisiksi kohtaamiskokemuksiksi koettiin muun muassa ruokalakeskustelut opettajakollegoiden kanssa, sillä ne kasvattavat kokonaisvaltaisesti yhteisöllisyyden kokemusta ja lisäävät turvallisuuden tuntua ja kuulluksi tulemisen kokemista työympäristössä:

”Työympäristössä tulee tavata työkavereita muuallakin kuin palaverissa ja pikkujouluissa.”

”Spontaani reflektointihetki kollegan kanssa omissa työhuoneessamme avasi ajatuksia ja toi uusia näkökulmia pariin kinkkiseen työasiaan.”

”Kollegani oli tullut samalle kannalle arvosanan suhteen.”

Kollegoiden tuki ja ryhmäytyminen koettiin hyvin tärkeäksi sosiaalisessa oppimisympäristössä. *”Työkaveri oli jo tehnyt etukäteen valmisteluja”*, kertoi yksi opettaja ilon hetkestään, jonka hän oli kokenut sen jälkeen, kun kollega oli tarjonut apuaan helpottamalla hänen työtaakkaansa.

5.3.2.3 Kohtaamisen tärkeys – yhdessä vai yksin?

Opettajat tarvitsevat tukea toisiltaan. Samoin opiskelijat kaipaavat ajatustenvaihtoa ja tukea toinen toisilta opiskelijoilta. Tukea odotetaan myös opettajilta opiskelijoille, vaikka roolisuhteet ovatkin erilaiset riippuen auktoriteetista. Sosiaaliset kohtaamiset koetaan parhaimmillaan molemmille osapuolille miellyttävinä kokemuksina. Toisinaan opettajat kuitenkin tuntevat olonsa avuttomiksi opiskelijoiden ongelmien kanssa, sillä heillä ei ole ongelmiin ratkaisuja. Kohtaamisia ja saatuja vuorovaikutuskokemuksia opettajien ja opiskelijoiden välillä koettiin seuraavasti:

”Aikuisopiskelijoiden elämäntilanteet ovat kovin moninaisia ja tutorina kokee välillä riittämättömyyttä tuen antamisessa. Joissain asioissa voin olla vain kuuntelijana, koska opiskelijoiden on ratkaistava itse mm. ajankäyttöön liittyvät ongelmat.”

”Tuntien kahvitauoilla ja siirtymätilanteissa tulee sellaisia hetkiä, että voi luonnollisesti olla kuuntelijana ja antaa tukea ja pieniä neuvoja.”

”Motivaatio ja hyvät, palkitsevat fiilikset syntyvät oppilaiden onnistumisista. Opiskelijat lähtivät mukaan opetukseen, mielestäni sain vuorovaikutusta aikaan.”

”Opiskelijoiden keskinäinen vertaistuki toisilleen ilahdutti. Ryhmä toimii itsenäisemmin, hoitavat itse useimmat asiat.”

”Lähiviikko toi sellaisen intensiivisen tunnelman, että nyt täällä viikolla täytyy muistaa monta heihin liittyvää asiaa, sellaisia asioita, jotka on hyvä hoitaa kasvotusten.”

Tällaiset edellä kuvatun kaltaiset ryhmädynaamiset tilanteet muodostuvat Ahon ja Laineen (2002, 31) mukaan eri tilanteiden ja henkilöiden tulkintojen vaihteluista. Sosiaalinen oppimisympäristö rakentuu niin, että erilaiset ryhmädynaamiset roolit toimivat joko oppimista edistävinä tai ehkäisevinä. Roolien joustavuus antaa mahdollisuuden kehittyä ja kasvattaa turvallisuudentunnetta ja yhteenkuuluvuutta. (Aho ja Laine 2002, 31). Kaikista kohtaamisen tilanteista ei kuitenkaan saada mukavia ja esimerkiksi palautteenantokäytäntö saatetaan kokea ikävänä tilanteena myös opettajien mielestä: *”Yksi töistä oli varsin kehno. Opiskelija odotti hyvää tulosta. Julkisesti ikävä arvostella voimakkaasti.”* Opettaja koki arvostelun loukanneen opiskelijaa siitä huolimatta, että arviointi tapahtui hänestä oikein perustein.

5.3.2.4 Verkostoituminen

Opettajat pitivät verkostoitumista tärkeänä asiana sekä ajan hermolla pysymisen että virkistäytymisen kannalta. Verkostoitumisen kautta luodaan parempaa oppimisympäristöä, sillä yllättävienkin yhteistyökumppanikontaktien kautta saattaa syntyä synergioita:

”Oli todella mielenkiintoista kuulla aiheesta niin laajalta rintamalta. Oli Aavan johtaja, Oivan edustaja, seudullinen varhaiskasvatuksen edustaja, perheneuvolan työntekijä, ylilääkäri jne.”

”Osallistuminen insinööriforumiin oli syksyn kohokohta. Seminaarissa esiteltiin insinöörikoulutuksen hyviä käytänteitä ja mielestäni siellä olisi saanut olla meiltä paljon enemmän osanottajia!”

”Oli mukava saada tavata kollegoita muista ammattikorkeakouluista”

”Erittäin mukava nähdä ulkomaalaisia kollegoita, joista monista on tullut hyviä ystäviäni”, totesi eräs opettaja kansainvälisiin kontakteihin liittyen. *”Kutsu juhli- maan yritys yhteistyökumppanilta ilahdutti”*, totesi puolestaan toinen. Nämä kertomukset osoittavat, että vapaamuotoisemmatkin tapaamiset, joissa on mahdollista verkostoitua, virkistävät ja auttavat työssä jaksamisessa. Vuorovaikutus auttaa ymmärtämään asioita. *”Olen jatkuvasti päivittänyt tietojani sekä ollut aktiivinen sidosryhmien kanssa. Tällä tiellä pyrin jatkamaan”*, kertoo eräs opettaja verkostoitumisen hyvistä puolista omalta kohdaltaan.

5.3.3 Toiminnallinen oppimisympäristö

Lahden ammattikorkeakoulun toiminnallisessa oppimisympäristössä on opettajien mielestä parannettavaa ja kehitettävää. Heidän mielestä pitäisi siirtyä kokonaan uudenlaisiin toiminnallisiin käytäntöihin, joilla samanaikaisesti ratkaistaisiin muun muassa ajankäyttöön liittyviä ongelmia, kuten kokouskulttuurin epäkohtia.

5.3.3.1 Kokouskulttuuri

Toiminnallisen yhteistyön ongelmallisiksi hetkiksi koettiin turhissa kokouksissa istuminen. *”Aamun kokous oli tappavan tylsä, jahkaava ja puuduttava. Täysin hyödytön”*, sanoi eräs opettaja työpajan ryhmäkeskustelussa. Kokouskulttuurissa olisi parantamisen varaa ja myös niiden tarkoitus, sekä materiaalit tulisi olla tiedossa etukäteen. Itseisarvona ei saisi olla kokoustaminen, vaan se mitä saadaan aikaiseksi. *”Pitäisi harventaa tai saada päätöksiä, eikä vain istua”*, totesi toinen opettaja kokouskulttuurista. *”Yhtä palaveria toisen perään. Päivä täyttyy. Työnte-*

on mitta paljon joutuu juoksemaan. Usein palaverissa istujilla ei myöskään ole valtuuksia päättää asioista. Päivän tärkein asia päättää milloin pidetään seuraava palaveri.”, totesi eräs opettaja. *”Jengi vaihtuu lennossa – mitä saadaan aikaiseksi?”* Hän tarkoitti, että toiset ihmiset kuulevat asiat kokouksissa ja toiset ovat niistä lopulta päättämässä, jolloin tapakulttuurissa on selkeä ristiriita.

Ongelmia todettiin syntyvän myös turhien sähköpostien lähettämisestä: *”Monet lähettävät kaikki tiedot kaikille ja pesevät sillä kätensä – on ainakin informoinut.”* Sähköpostien lähettämiseen toivottiin muutoinkin parempia pelisääntöjä. Myös sellaista käytäntöä ehdotettiin, että ainoastaan henkilökohtaiset asiat lähetettäisiin sähköpostiin ja loput menisivät joko henkilöstön intraan (Koriin) tai opiskelijoiden sähköiseen ympäristöön (Reppuun).

5.3.3.2 Tiimityöskentely ja johtamiskulttuuri

Tiimityöskentelyssä oli opettajien mielestä parantamisen varaa. Hyvä palaute ja palkitseminen kuitenkin kannustavat parempaan työskentelyyn:

”Tiimityöskentelyä vaikeuttavat ikävät ihmiset. Miksi jotkut voivat ottaa oikeudekseen kommentaa muita?”

”Työhuone oli kuin hollitupa (Ennen vanhaan hollitupa oli kievari, josta ylempiarvoiset henkilöt ja virkamiehet saivat matkoillaan ilmaisen kyydityksen talonpojilta. Hollituvalla voidaan tarkoittaa myös siivotonta ja meluisaa ympäristöä.).”

”Kyllä palkitseminen antaa lisää puhtia työntekoon!”

Erillisiä palkkioita osattiin kaivata, sillä esimerkiksi Laureassa tiedettiin maksettavan erillistä korvausta julkaisuista.

Johtamiskulttuurissa on epäkohtia, joita tulisi opettajan mukaan kehittää:

”Kahvihuone-keskustelussa oli masentavaa huomata laitoksen johtamiskulttuurin

olevan varsin syvältä. (Opettaja ei kertonut yksityiskohtia johtamiskulttuurin epäkohdista.)” Toinen opettaja jatkoi johtamiseen liittyen: *”Ei anneta valtaa alaspäin niin, että lehtori neuvottelisi yhteistyöstä, josta saisi rahoitusta. Väliportaita on aina mukana.*” Kuka siis hallitsee kontaktit ja kuka rahastaa? Toiset opettajat kokivat, että talossa on ylhäältä alas kouluttamisen kulttuuri. Samaan aikaan ihmeteltiin sitä, miksi lattiataason opettajat unohdetaan silloin, kun koulutuspäällikkötason ihmiset tekevät päätöksiä. Joidenkin opettajien mielestä päätökset eivät ole linjassa sen kanssa mitä on puhuttu.

”Henkilöstöjohtaminen puuttuu kokonaan”, totesi eräs opettaja. Selvisi, että yli-työkiellon lopputuloksena kursseja pitävät opettajat, jotka eivät ole koskaan pitäneet kyseessä olevaa kurssia. Toinen käytössä oleva vaihtoehto on ottaa ulkoa osaamattomia ja kokemattomia. Tästä koettiin olevan suurta haittaa kyseisessä tapauksessa, sillä töitä saa tehdä maksimissaan 1600 tuntia.

5.3.3.3 Ohjaus ja tutorointi

Toiminnalliseksi ongelmaksi opettajat kokivat ohjauksen ja tutoroinnin epäonnistumiset. Joissain tapauksissa ohjaus ei mene perille tai sitä ei ole oikeaan aikaan tarjota, mikä harmitti opettajia. Opettaja-oppilas -suhde koettiin ongelmalliseksi tältä osin ja sille toivottiin löytyvän uudenlaisia toiminnallisia ratkaisuja tulevaisuudessa. Opettajat kuitenkin toivoivat oppilailta onnistumisia. Eräs opettaja kiteytti tämän lauseella: *”Ei pää vain myös sydän.*” Hän toivoi opiskelijapalveluille käytäntöjä, joiden avulla huomioitaisiin ja tarjottaisiin ohjausta yksilötasolla erilaisiin tilanteisiin:

”Harmitti, että jotkut aikuisopiskelijat eivät osallistuneet tutortunneille, koska siellä jaettiin todella hyviä vertaisneuvoja opiskelijoiden kesken, joita on mahdoton niin yksityiskohtaisesti kertoa esim. Repussa (Reppu on opiskelijoiden ja opettajien yhteinen tiedonjakokanava verkkoympäristössä).”

”Sähköpostit hukkuvat mereen. Opettajanhuoneeseen on vaikea varata aika (opettajaa harmittaa oppilaalle koituvat ongelmat). Ehkä kahden viikon päähän, jolloin asia vanhenee (Opettaja kokee ongelmalliseksi sen, ettei apu ehdi perille. Oppilas on kuitenkin asiakas).”

5.3.3.4 Opettajien ohjaus ja teknisen tuen tarve

Myös opettajat tarvitsevat ohjausta työympäristössä toimiessaan. Ohjauksen määrällä ja saatavuudella koettiin olevan vaikutusta lopputuloksiin:

”Mukavaa, että koulutussuunnittelija auttoi minua niin ystävällisesti TUMEZ-pulmissa.”

”Lähistöllä tuntuu oelvan aikamoinen härdelli TAS-papereiden (TAS on lyhenne työaikasuunnitelmasta) kanssa.”

5.3.3.5 Etätyöskentely ja virtuaalisuus

Etätyökäytäntö ja virtuaaliluennot todettiin toimivaksi monilta osin, vaikka ne eivät joka tilanteeseen sovellukaan. Opettajat uskovat virtuaalisuuden ja mobiiluiden olevan tulevaisuutta:

”Todella mukava tehdä töitä, kun ei ole riippuvainen toisista ajankäytön suhteen.”

”Onneksi on etätyöpäivät! Onneksi on keinoja, joilla pään sisäistä työtehtävien kaaosta voi hallita, kirkastaa ja rauhoittaa. Muistutan itselleni, että arvonni työntekijänä ei liity siihen miten kiireiseltä vaikutan tai miten paljon touhuan koko ajan. Minulla on työntekijänä enemmän antaa silloin kun olen mieleltäni tyyni. Silloin

olen luovempi, läsnä olevampi ja paradoksaalista kyllä, myös tehokkaampi.”

”Videoluennot eivät toimi aina. Täytyy olla älyttömän hyvä, jotta opiskelijat jaksavat katsoa.”

Oppimisympäristön nykytilaa tutkittiin erikseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön näkökulmista. Kun katseet käännettiin oppimis- ja työympäristön kehittämiseen, oli opettajien keskuudessa paljon epävarmuustekijöitä ja skeptisyyttä tulevaisuuden suhteen. *”Työpaikka varmaan fyysisesti siirtyy jonnekin, jossa on FUAS ja ehkä yksi ammattikorkeakoulu jo vuonna 2017”*, sanoi eräs opettaja. Valtakunnallisen tason kilpailua pidettiin alueellista merkittävämpänä.

Kun opettajilta kysyttiin mitä tapahtuisi, jos omat oppilaat vietäisi kokonaan pois, vastasivat he tavalla, joka kertoo epävarmuustekijöistä ja epästabiilista tilanteesta. Tulevaisuuden pohdinta oli läsnä opettajien keskusteluissa:

” Opettajista pizzakauppiaita, jotka houkuttelevat oppilaita.”

”Eletään selviytymistaistelua – kuka jää ja minkälaisella kombinaatiolla? Käydään resurssitaistelua.”

”Eletään mielenkiintoisia aikoja. Jos pääsee pinnalle (opettaja antoi esimerkkinä Haaga Helian, Metropolian), pääsee kehittämään. Joillekin jäävät ne hyvät jutut. Kova kamppailu selviytymisestä.”

5.4 Tutkimusaineiston analysointi

Käyttäjätietoa kerättiin erilaisiin tiedostoihin, videotallenteisiin, muistiinpanoihin, sekä tutkijoiden omaan päähän, jonka jälkeen aineistoja hyödynnettiin tiedon analysoinnissa mahdollisimman monipuolisesti ja työstettiin Google Drive:ssa. Kuten opinnäytetyön teoriaosuudessa kerrottiin, on laadullisessa tutkimuksessa kaksi

vaihtoehtoista lähestymistapaa: aineistolähtöinen, eli induktiivinen ja teorialähtöinen, eli deduktiivinen. Tässä opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä lähestymistapaa, eli teoria kehittyi induktiivisesti tulkinnan kuluessa. Sen vuoksi teoria perustuu saatuun tutkimusaineistoon ja rakentuu aineistosta käsin, mutta tulkinta sen sijaan on aineistosta saatuun tietoon pohjautuvaa. Tieto on kerätty yksityisestä yleiseen, eikä yleisestä yksityiseen. (Järvenpää 2006.) Tutkijoilla on aina ohjaavia olettamuksia ja alustavia käsitteitä lähtiessään toteuttamaan tutkimusta, mutta ne voivat muuttua hyvinkin paljon siinä vaiheessa, kun kaikki aineisto on saatu kasaan ja analyysi tehty. (Järvenpää 2006.)

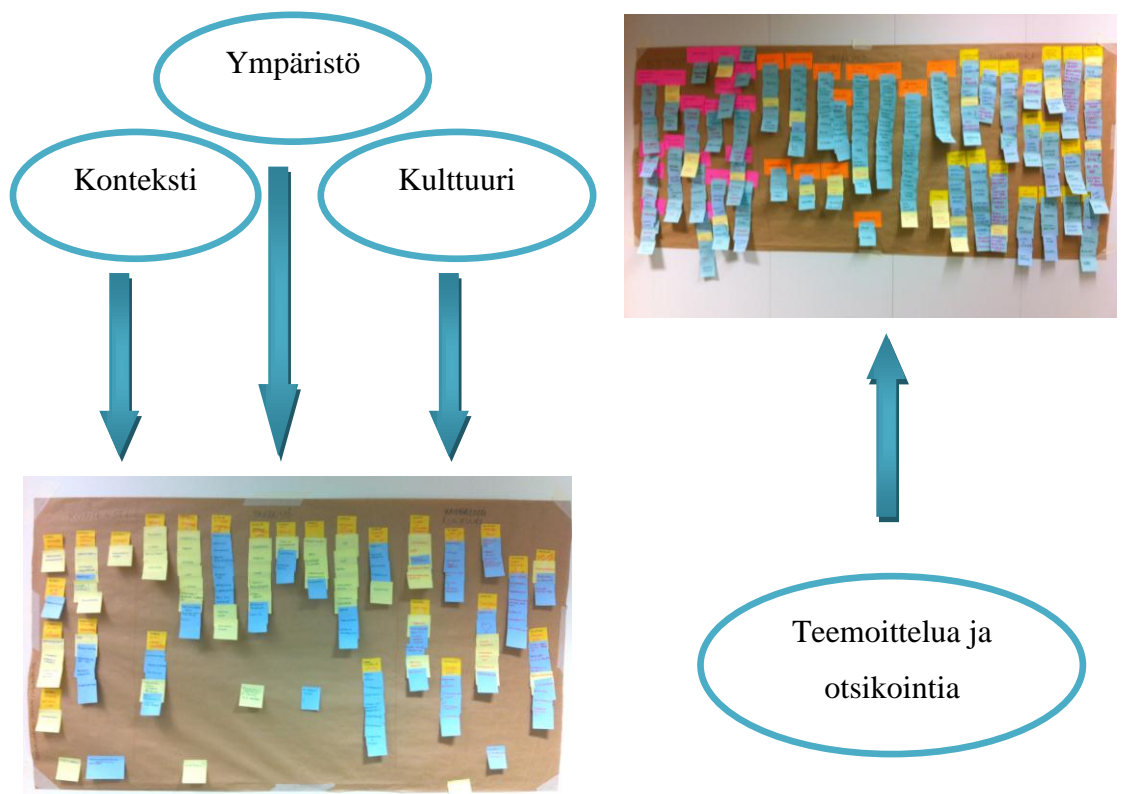
5.4.1 Samankaltaisuusanalyysi

Samankaltaisuusanalyysi on yksi laadullisen käyttäjätutkimuksen menetelmistä ja sen päätarkoitus on saada suuri yhteiskuva kokoamalla pienet asiat yhteen. Samankaltaisuusmenetelmässä (*affinity diagram*) jokainen käyttäjätutkimuksen tiedonkeruun aikana tullut asia käydään läpi ja yhdistetään muihin samaan asiaan liittyviin seikkoihin. Käytännössä se toteutetaan seinätaululle niin, että laput ryhmitellään ensin intuitiivisesti ja sitä mukaa, kun lappuja tulee lisää, havaitaan uusia asioita. Myös toistuvuudella on merkitystä. Näin menetellen havaintojen määrä kasvaa ja samalla selkeytyy.

Analysoitaessa lappuja voi ryhmitellä sekä isoihin että pieniin kasoihin ja niissä voi olla sekä sanoja että lauseita. Jos ryhmä paisuu liian isoksi, voi alkaa miettiä miten sen järkevimmin jakaisi useammaksi. Vastaavasti pieniä ryhmiä voi liittää yhteen tai yhdistää johonkin isompaan ryhmään. Viimein, kun kaikki laput on nostettu seinälle, niitä aletaan käydä yksitellen läpi. Tarvittaessa lappuja siirrellään paljonkin ja niitä voidaan myös kopioida muihin ryhmiin.

Prosessille on tyypillistä, että asiat muokkautuvat vähitellen selvemmiksi ja ratkaisuja löydetään ryhmittelemällä. Koska ryhmittely tehdään oman mielipiteen perusteella, saatetaan löytää useita hyviä ratkaisuja. Tutkijatriangulaation (kts. Triangulaatio 5.6.2.), eli monialaisen käyttäjäryhmän etuna on se, että asioita osataan tarkastella eri tutkijöiden silmin. Mahdollisuus tehdä asioista kokonaisuus

havainnoimalla, on samankaltaisuusmenetelmän etu, vaikka tulosten dokumentointi onkin työlästä ja vie paljon aikaa. Lopullisia kategorioita ei pidä tehdä ennakkoon, sillä tarkoitus on löytää tutkimusaineistosta nousevat asiat esiin vasta ryhmittelyn jälkeen. Jos teemoja sen sijaan nostetaan valmiiksi esille, vaikuttavat ennakkokäsitykset helposti tuloksiin. Lopuksi lappuryhmät valokuvataan. (Sinkkonen ym. 2009, 116-121.)

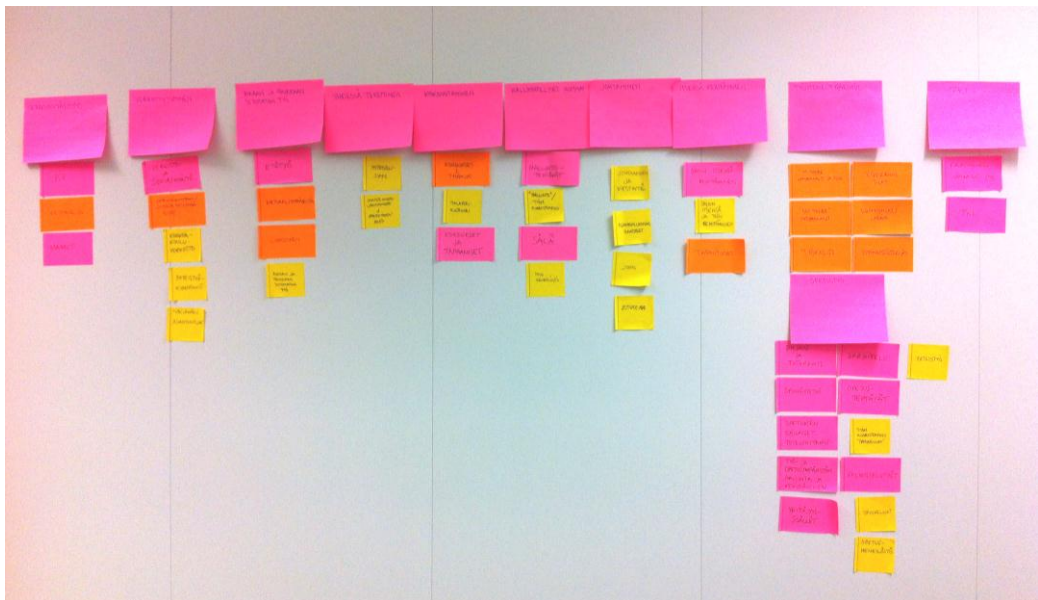

KUVIO 7. Samankaltaisuusanalyysi kontekstin, ympäristön ja kulttuurin näkökulmista.

Opettajien käyttäjätutkimuksen samankaltaisuusanalysoinnin valmistelut tehtiin kokoamalla aineistot ensin yhdeksi tietomassaksi. Itsedokumentaatiot litteroitiin ja työpajamuistiinpanot kirjoitettiin puhtaaksi, jotta menetelmää olisi helpompi toteuttaa myös käytännössä. Tässä vaiheessa perustimme työpajan, jossa käytettiin suuria voimapapereita (yhteensä 18 metriä) ja satoja post-it tarralappuja, sillä niitä oli helppo siirrellä ja ryhmitellä järjestykseen menetelmän periaatteen mukaisesti. Sanoja nosteltiin ensin kolmessa eri kategoriassa, eli liittyen joko kontekstiin, ym-

päristöön tai kulttuuriin, jonka jälkeen sanojen ryhmittelyä jatkettiin lähekkäisten merkitysten mukaan yhdistämällä, lisäämällä tai karsimalla ryhmiä. Lopuksi jäljelle jääneet ryhmät otsikoitiin.

Samankaltaisuusanalyysin aikana tutkijaryhmälle oli useiksi päiviksi varattu tyhjä tutkimustila, joten seinäpinta-alan loppumisesta tai muistakaan häiriötekijöistä ei ollut vaaraa. Lappujen suuri määrä ei sen vuoksi häirinnyt. Samaa menetelmää olisi voinut vaihtoehtoisesti käyttää tietokoneen avulla, mutta hahmottaminen oli mielestämme vaikeampaa usean eri layerin ollessa päällekkäin ja näin ollen haitaten kokonaisuuksien hahmottamista.

KUVA 2. Tulevaisuuden oppimisympäristön teemoittelua.

Pitkällisen pohdinnan jälkeen, moninlaisen tutkijaryhmän yhdessä tulkitsemisen kautta, saimme tutkimukseen lisää syvyyttä. Esiin nousivat tulevaisuuden oppimisympäristölle ominaiset piirteet, eli teemat tulevaisuuden oppimisympäristölle vuonna 2020.

5.5 Saadut päätelmät tulevaisuuden oppimisympäristöksi vuonna 2020

Samankaltaisuusanalyysin avulla syntyivät tulevaisuuden oppimisympäristön 2020 teemat, joita ovat seuraavat:

- Oppimista tapahtuu kaikkialla aikaan katsomatta
- Yhdessä tekemällä ja verkostoitumalla syntyy osaamista
- Oppiminen henkilökohtaistuu ja monimuotoistuu, ohjaustarve korostuu
- Tekniikka on liikkuvaa ja oppimisen mahdollistavilta palveluilta vaaditaan toimivuutta
- Kampustilat ovat käytettäviä ja muunneltavia - informaalin ja formaalin tilan välillä on balanssi
- Omassa yrityksessäkin voi oppia

5.5.1 Oppimista tapahtuu kaikkialla aikaan katsomatta

”Maailma on oppimisympäristö, eikä esimerkiksi Lahti”, totesi eräs opettajista työpajassa. Tulevaisuudessa oppiminen on entistä avoimempaa formaalien ja informaalien elementtien yhdistymisen seurauksena. Piispanen (2008, 71) toteaa tämän luovan nykyistä paremmat mahdollisuudet oppimisen toteutumiselle. Oppija voi entistä paremmin vaikuttaa vastuullisena osapuolena omaan oppimiseensa, kun aikaan ja paikkaan sitomattomuus korostuu. Oppimisympäristön laajenemisen seurauksena oppiminen on prosessina entistä enemmän informaaleista ympäristöistä lähtöisin, eli elämästä yleensä. ”Missä viihdyt, siellä vietät myös aikaa.” Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää saavuttaa riippumattomuus ajasta ja paikasta. Myös virtuaaliympäristön kautta teknologian avulla oppiminen korostuu. Opettajat kertovat, että yritysoppimisympäristön rooli tulee korostumaan parantuvien yritys yhteistyömahdollisuuksien kautta ja oppiminen kansainvälistyy ja muuttuu kansainvälisten kontaktien lisääntymisen myötä:

”Muuttuu kansainvälisemmäksi. Verkko- ja etäteknologia lisääntyy. Yksinäinen työskentely lisääntyy, vaikka ryhmätyöskentelykin lisääntyy – alone in a group.”

”Tulevaisuudessa opettaja tekee kehittämishankkeita yritysten kanssa. Kaikki opiskelijoiden oppiminen tapahtuu niissä.”

”Oppiminen siirtyy tulevaisuudessa luokkahuoneiden ulkopuolelle erilaisten hankkeiden myötä. Hoitoalalla simulaatio-opetus korostuu.”

”Tapaamiset verkossa ja keskustakahviloissa ovat tulevaisuutta.”

”Todellinen maailma ja työelämä ovat tärkeitä oppimisympäristön seinien sisällä, opitaan tulevaisuudessa muualla.”

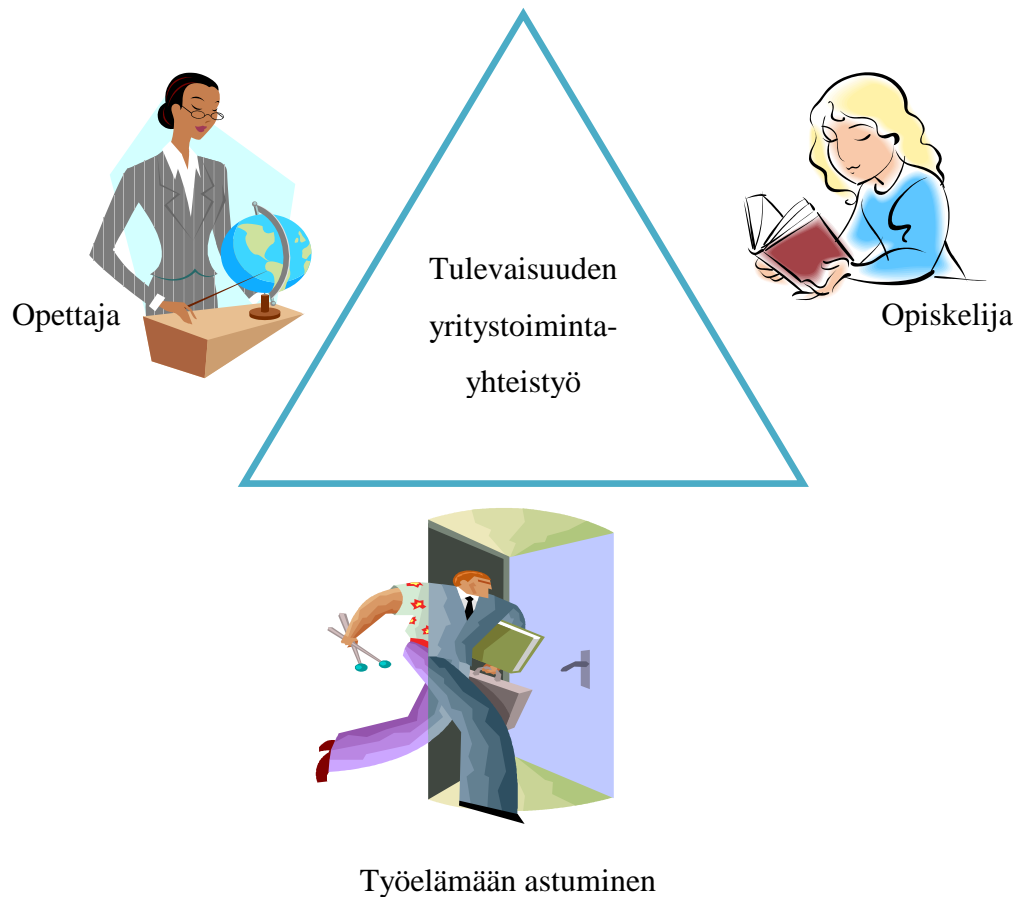
Oppimista siis tapahtuu kaikkialla, mikä perustuu oppimisympäristöjen laajenemiseen ja oppimisen mahdollistamiseen formaalien opetustilojen ja pääasiassa luokkahuoneiden ulkopuolella. Aluekehitys-yhteistyö lisääntyy erilaisten projektien kautta. Parhaimmillan kehitys johtaa siihen, että työelämä toimii asiakkaana, joka ostaa projekteja tutkimuskehitystä varten.

5.5.2 Yhdessä tekemällä ja verkostoitumalla syntyy osaamista

Verkostoitumisen rooli yhteistyömuotona muodostuu opettajien mielestä entistä tärkeämmäksi suunnaksi tulevaisuuden ammattikorkeakouluissa. Kaikenlainen vuorovaikutus ja yhteisöllisyys avartavat ja tukevat ammattikorkeakoulussa oppimista. Tämä tukee myös ammattikorkeakoulujen alkuperäistä tarkoitusta, eli kokonaisvaltaisen työelämän kehittämistä, jossa yhdistyy teorian ja tutkimuksen lisäksi käytäntö (Lampinen 1995, 115). Lampinen (1995, 11-17) vertaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen eroavaisuuksia toteamalla ammattikorkeakoulujen pyrkivän lähemmäs tutkivaa kehittämistyötä ja ammatillisen hallinnan keinoja akateemisen tieteen tarkastelun sijaan.

Monialaisia opiskelijoita on tulevaisuudessa enenevässä määrin, joten yhteisöllisyyden roolia tulee korostaa. Monialaisuus- ja puolisuus näkyy kaikkialla. Campus-alueen toteutuminen tukisi kumppanuuksien solmimista ja hyödyttäisi sitä kautta myös elinkeinoelämää. Eri taustaiset opiskelijat ovat tulevaisuudessa haaste, mutta myös rikkaus.

Tulevaisuudessa sosiaalisessa Lahden ammattikorkeakoulun oppimisympäristössä on mukana yritysten edustajia opiskelijoiden joukossa. ”Yritystoimintayhteistyö muodostaa kolmion, jonka eri kulmissa ovat opettaja, opiskelija ja työelämä.”, totesi eräs opettaja työpajan ryhmäkeskustelussa.

KUVIO 8. Yritystoimintayhteistyökolmio – opettaja, opiskelija ja työelämä

Opettajien mielipiteet yhdessä tekemisestä ja verkostoitumisesta tulevaisuuden oppimisympäristössä olivat hyvin yhdensuuntaisia ja toisiaan tukevia. Näkemyksissä korostui etenkin eri sidosryhmien monialainen yhteistyö, joka tukee monipuolisen osaamisen hyödyntämistä ja mahdollistaa innovatiivisuuden ja muutoksen toteuttamisen onnistuneesti. Sen vuoksi opettajat pitivät myös tiimityöskentelytaidon vaalimista ja avarakatseisuutta tärkeänä. Työterveyslaitoksen mukaan esimiehen tehtävänä on huolehtia työyhteisön perusrakenteiden ja toiminnan tavoitteiden täyttymisestä työn tekemisen, sekä ristiriitojen ratkaisemisen kannalta suo-

tuisasti. Työympäristön kehittämishaasteista johtuva muutosten hallintataito tulisi huomioida ja sitä parantaa myös silloin, kun tavoitellaan verkostomaista asiantuntijuus- ja organisaatorajat ylittävää toimintaa. Tällä tavoin tuetaan työhyvinvointia ja työilmapiiriä, jolloin työympäristön sosiaaliset ja psyykkiset tekijät ylläpitävät työn mielekkyyttä. (Työterveyslaitos 2012. Muutoksen hallinta ja kehittäminen.)

”Tulevaisuudessa on enemmän erilaisten sidosryhmien kanssa monialaista yhteistyötä. Vaaditaan hyvää tiimityöskentelytaitoa ja avarakatseisuutta.”

”Opetusalani (tekniikka) on keskeinen ja tärkeä edelleenkin tulevaisuuden Suomessa. Energia-asiat varmasti korostuvat, mutta tulee myös asioita, joita ei vielä tiedetä tai voida ennakoida. Toivottavasti saman porukan kanssa ja mahdollisesti uusien sidosryhmien kanssa.”

”Yhteistoiminnallisuus on trendi. Ihminen oppii parhaiten yhteistoiminnassa muiden kanssa aivan face-to-face. Oppiminen tapahtuu parhaiten luonnollisessa ympäristössä, jossa kävellen, työskennellen jne. Sille vastakohtaisena tulevaisuuden trendinä on virtuaalisuus.”

Verkostoitumisen tuloksia on kuitenkin vaikea valvoa. Eräs opettaja muistutti epäkohdasta, joka tulisi huomioida: *”Iso tuntimäärä pitää tavoitteellistaa. Ei palaverissa ja verkostoyhteistyössä voi olla kuin pellossa. Seminaarit, konferenssit ja niin edelleen – mistä aito hyöty?”*

Yhtenä vaihtoehtona olisi myös perustaa T&K-yksikkö, sillä kaikki opettajat eivät voi erikoistua hankkeisiin. Hankkeiden resurssointia tulisi miettiä tarkemmin.

5.5.3 Oppiminen henkilökohtaistuu ja monimuotoistuu, ohjaustarve korostuu

Oppiminen henkilökohtaistuu ja monimuotoistuu, jonka vuoksi ohjauksen ja tutoroinnin tarve lisääntyy. Opettajan rooli on opettamista enemmän mahdollistamista ja motivaattorina toimimista. ”*Opettajalle jää valmentajan rooli, sillä tapahtuu paljon projektioppimista*”, sanoo eräs opettaja työpajassa. ”*Vaatiiko virtuaalisuus opettajalta 24/7 läsnäoloa?*”, kysyy toinen. Samaan aikaan kun oppimisympäristöt muuttuvat avoimiksi opiskelijoille ja heidän oppimisensa henkilökohtaistuu, ei opettajien hyvinvointia tulisi unohtaa. Opettajat eivät voi revetä joka suuntaan. ”*Täytyisi luoda pelisäännöt myös opiskelijoille: miten, missä ja milloin on mahdollista edellyttää ohjausta*”, kysyy eräs opettajista. Samaan aikaan kun opiskelijoiden vaikutusvalta ja vastuu kasvaa omien tavoitteiden ja aikataulujen suhteen, tulisi ymmärtää opettajien käytössä olevat ajalliset resurssit.

Opettajat nostivat vahvasti esille tulevaisuudessa lisääntyvän monikulttuurisuuden. Maahanmuuttajien ja vaihto-opiskelijoiden ohjauksen järjestäminen ja tukeminen vaatii lisää resursseja. Ylipäätään ohjaus ja tutorointi tulisi järjestää joustavasti kunnioittaen opiskelijoiden erilaisuutta.

”Luulisin, että uudet opiskelijat ovat tulevaisuudessa vieläkin erilaisempia lähtökohdiltaan kuin nykyisin: päiväopiskelijat, aikuisopiskelijat, monimuoto-opiskelijat, uudelleen aloittajat, täydentäjät jne.”

”Opiskelijan henkilökohtainen tarve ja suunnitelma huomioidaan paremmin tulevaisuudessa.”

Joustava aikaan ja paikkaan sitomaton kurssitarjotin sai myös kannatusta opettajien keskuudessa. Turhaan byrokraatiaan toivotaan helpotuksia. ”*Suuri toive on, että myös AMK-opinnäytetyömahdollisuudeksi tulisi näyttö. Nykyinen kirjallinen työ on joillekin liian vaativa*”, sanoi eräs opettaja.

5.5.4 Oppimisen tavat ovat moninaisia ja käytäntökeskeisiä

Opettajat olivat sitä mieltä, että oppimisen moninaiset tavat tulisi ottaa tulevaisuudessa tehokkaammin huomioon. Opetuksen toteuttaminen ylipäätään vaatii opettavan ryhmän kokoonpanon huomioimista ja tilannetajua, jotta sisällöt voidaan räätälöidä sen mukaisesti. Opettajilla oli sen vuoksi erimielisyyttä oppimisen tavoista, koska alakohtaisuus ratkaisee paljon. Suuret virtuaaliluennot toimivat toisaalla, mutta esimerkiksi laboratorioissa pienet ryhmäkoot ja omat tilat ovat oleellisia. Sosiaali- ja terveysalalla puolestaan persoona on myös työkalu, eikä kaikki oppiminen voi tapahtua vain välineiden kautta virtuaalisesti, sillä kaikkien aistien perinteinen läsnäolo merkitsee paljon. Seuraavassa opettajien kommentteja:

”Osaamista ja erityisosaamista tarvitaan yhä, mutta kuten nytkin, niin yhdessä toimiminen on isossa roolissa, kuten myös opiskelijoiden omaehtoinen oppiminen ja työskentely”.

”Käsillä tekeminen tulee säilymään. Kaikkea ei voi toteuttaa vain virtuaalisesti ainakaan tekniikalla.”

”Tulevaisuudessa sosionomin osaamiseen liittyy paljon samaa kuin nykyään, sellaista mitä opitaan kanssakäymisessä toisen kanssa, reflektoiden eettisiä kysymyksiä ihmistyöhön liittyen. Oppiminen vaatii, että huomioidaan persoonan kasvu ja sen tukeminen. Toki on paljon myös tiedollista osaamista, kuten lainsäädännön ja sosiaalijärjestelmän tuntemus, mutta olennaisin osaaminen liittyy eettiseen osaamiseen, vuorovaikutusosaamiseen, oman ammatillisen kasvun osaamiseen ja asiakastyön osaamiseen. Näille tulee olla tilaa ja paikkoja.”

Opetuksen toteutustapoihin vaikuttavat myös muut oppimiseen liittyvät sosiaaliset kontaktit opettajien panostuksen ohella. Projektioppiminen on opettajien mielestä selkeästi tulevaisuutta. *”Toisilta oppiminen hankkeiden ja projektien kautta. Hankeperusteinen OPS (opintosuunnitelma) on tulevaisuutta”*, totesi eräs opettaja.

Täytyy kuitenkin muistaa huomioida kaikessa suunnittelussa myös se, että pelkää oppimisesta ja sen mahdollistamisesta ei voida puhua ilman tehokkuus- ja kustannusajattelua.

5.5.5 Liikkuva tekniikka ja mahdollistavat palvelut

Tekniikan merkitys kasvaa ja tukipalveluille on tarvetta. Tukipalveluihin kuuluvat tieto- ja kirjastopalvelut, erilaiset tukipisteet ja materiaalipankit. Tukipalveluiden merkitys kasvaa ja niitä tulisi edelleen kehittää. Eräs opettaja visioi, että opettajalle jää opettamisen ydin sillä aikaa kun assistentti hoitaa juoksevia asioita. Tämä ajatus ammutaan helposti alas taloudellisista syistä – kuka maksaisi assistentin palkan? Työkaluja tarvitaan sekä moderneja, perinteisiä, lainattavia että mobiileja.

5.5.6 Kampustilat ovat käytettäviä ja muunneltavia - informaalin ja formaalin tilan välillä on balanssi

Tarkoituksenmukaisuus ja muunneltavuus ovat tärkeitä seikkoja vuonna 2020. Niemen kampus-alueella tulisi panostaa erityisesti käytettävyyteen, ja sen vuoksi ergonomiaan, akustiikkaan ja esteettömyyteen tulisi kiinnittää suunnitteluvaiheessa erityistä huomiota. (kts. 2.1.1 Fyysinen oppimisympäristö):

”Vaaditaan hyviä teknisiä valmiuksia.”

”Tekniikka tietysti kehittyy. Toivottavasti on hyvät tilat. Esim. studiot, tulostusyksiköt, äänieditit ym. ovat meille elintärkeitä. Jos ne on viety tai huonosti toteutettu, niin voi olla, että koko toiminta hyytyy. Jos taa menee hyvin, niin meillä on edelleen parhaat opiskelijat.”

Myös informaaleja tiloja, kuten lukusaleja, sekä tauko-, ryhmä-, ja näyttelytiloja pidettiin tärkeinä tulevaisuudessa:

”Tulevaisuudessa tarvitaan työtiloja testejä ja yritysasiakkaita varten.”

”Tarvitaan turvallinen reflektointipaikka, jossa voi olla.”

”Ammattikorkeakoulujen välinen yhteistyö varmaan näkyy nykyistä enemmän sekä toimenkuvassa että infrassa.”

Myös ympäröivän luonnon tärkeyden vaalimiseen ja yleisen viihtyvyyden parantamiseen tulisi panostaa:

”Luonnon huomioiminen. Vesijärvi on kaunis ja puhtaana pitämisen arvoinen.”

5.5.7 Omassa yrityksessäkin voi oppia

Opiskelijayrittäjyyden moninaisia muotoja tulisi opettajien mukaan korostaa tulevaisuudessa. Opiskelijayrittäjyys on jo yksi tämän hetken valituista profiileista.

”Yrittäjyys-palaveri kollegoiden kanssa oli innostava.”

”Yhden opiskelijan mainio ja jo osin toteutettu liikeidea ilahdutti.”

Analysoimalla kerätyt aineistöt päädyttiin johtopäätöksiin, jotka olivat mahdollisia ainoastaan kirjavan käyttäjäjoukon, eli eri-ikäisten ja eri alojen opettajien ansiosta. Hyysalo (2006) korostaa, etteivät innovaatiot aina lähde liikkeelle tuotekehitysosastoilta, vaan tärkeintä on se, että käyttäjillä on sormensa pelissä. ”On merkittävän osaamisresssin haaskaamista jättää selvittämättä, miten käyttäjät voivat tukea tuotteen kehitystyötä.” (Hyysalo 2006, 54.) Siteeraamalla Hyysalon tekstiä tarkoitan käyttäjinä opettajia ja tuotteena Niemeen suunnitteilla olevaa kampusaluetta. On hyvin tärkeää tutkimuksen luotettavuuden kannalta, että erilaisen kokemustaustan omaavat opettajat kertoivat näkemyksistään. Suoran käyttäjyhteis-

työn hyöty näkyy nimenomaan silloin, kun saadaan monipuolista tietoa asioista, jotka joko toimivat tai eivät toimi. Tuotekehittelijät eivät osaa lähteä ajattelemaan käyttäjälähtöisesti jokaista yksityiskohtaa ilman käyttäjien kuulemista.

Luotaintutkimuksen tavoitteena oli selvittää muuttuvaa oppimisympäristöä opettajan työympäristönä. Työpajojen avulla lisättiin luotainpaketista saatua käyttäjätietoa päätelmien tekoa varten.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Päädyimme keräämään käyttäjätietoa eri menetelmien avulla hankkeen tavoitteisiin pääsemiseksi. Käyttäjätietoa haluttiin kerätä systemaattisesti oikeiden johtopäätösten saavuttamiseksi. Hyysalo (2006, 69) puhuu tässä kohtaa systemaattisesta metodologiasta, eli joukosta toisiinsa liittyviä menetelmiä. Näitä olivat tässä tutkimuksessa luotainmenetelmä, joka sisälsi itsedokumentaationa luotainpaketin täyttämisen, jota seurasi täydentävänä menetelmänä työpajat ryhmätehtävineen ja keskusteluineen. Moninaiset tiedonkeruun vaiheet tukivat saatuja tutkimustuloksia, eli analysoituja johtopäätöksiä.

Resurssien puitteissa tutkimusjoukoksi valikoitui 20 opettajaa Lahden ammattikorkeakoulun eri koulutusaloilta ja –yksiköistä. Tavoitteena oli saada kasaan mahdollisimman laaja edustus eri ikäisiä mies- ja naisopettajia, erilaisista työtehtävistä ja -ympäristöistä (kts. 4.3 Käyttäjryhmä). Tarkemmat opettajamäärät olivat seuraavat: liiketalouden alalta 4, tekniikan alalta 5, matkailusta 3, muotoilusta 4 ja sosiaali- ja terveysalalta 4. Käytännön tasolla valikoituminen tutkimuksessa mukana olleisiin opettajiin pohjautui osittain myös henkilökohtaisiin syihin vedoten, kuten kunkin vallitsevaan työtilanteeseen ja työn kuormittavuuteen perustuen. Suurimmalle osalle opettajista on budjetoitu käyttöön tasan 1600 tuntia, joten ajalliset resurssit täytyy jakaa parhaaksi katsomallaan tavalla.

Analysointivaiheessa otettiin huomioon vastaajien pieni määrä (n=16), mikä saattoi vaikuttaa tutkimustuloksiin ja johtopäätösten kokonaiskuvaan. Vastausprosentti (80 %) oli kuitenkin suhteellisen korkea, sillä tutkimukseen osallistui alun perin

20 opettajaa, joista 16 palautti tutkimusaineiston. Opettajien iällä, työtehtävällä, työympäristöllä ja työsuhteen kestolla saattoi myös olla vaikutusta saatuihin tutkimustuloksiin. Tulosten luotettavuutta vahvistaa sen sijaan erilaista opettajan työtä tekevien opettajien mukanaolo. Käyttäjärhymässä olevat työskentelevät eri koulutustaustalla eri tehtävissä: tuntiopettajina, lehtoreina ja yliopettajina. Erilaisissa työtehtävissä oleminen vaikuttaa tutkimustuloksiin positiivisesti, sillä se vähentää liian kapea-alaisen tarkastelun mahdollisuutta huomattavasti. Samoin eri oppimis- ja työympäristöissä työskentelevien opettajien avulla tutkimustiedon saanti parani verrattuna siihen, että kaikki valitut opettajat olisivat olleet saman koulutusalan edustajia tai samassa rakennuksessa ja samojen ihmisten kanssa työskenteleviä.

Itsedokumentaatioiden vastauksista saattoi helposti päätellä, että toiset olivat motivoituneempia vastaamaan kuin toiset. Käyttäjätietoa saatiin sekä määrällisesti että sisällöltään hyvin eritasoisesti kerättyinä, millä jälleen saattoi vaikuttaa tutkimustulosten syntyyn. Syinä vastausten laadun vaihteluihin saattoivat olla ajallisten resurssien puute tai yleinen motivaation taso. Eräs opettajista mainitsi, ettei ehtinyt ajatella ja toinen taas totesi pysähtyneensä erityisesti miettimään.

Itsedokumentaation täyttö tapahtui perinteisesti päiväkirjan avulla, mikä sai vahvan kannatuksen tietokonella toimimisen sijaan. Eräs opettaja totesi työpajassa ajatelleensa ensin, että elektroninen merkintätapa olisi ollut parempi, mutta totesi valinnan käytännössä kuitenkin onnistuneeksi, kun tajusi täyttävänsä päiväkirjaa kello 0.45 yöllä. Irrallinen päiväkirja ja kynä antoivat tähän mahdollisuuden.

5.6.1 Reliabiliteetti ja validiteetti

Realibiliteetilla tarkoitetaan menetelmän luotettavuutta ja kykyä saavuttaa tarkoitettuja tuloksia. Se kuuluu käsitteenä yleensä määrälliseen, kvalitatiiviseen tutkimukseen. Realibiliteetti pitää sisällään sen tosiasian, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat kaikki yksilöitä ja vastaukset pohjautuvat heihin. Vastauksissa on siis luonnollisesti eroavuutta sen mukaan ovatko käyttäjän tiedot, taidot ja asenteet tutkittavan asian kannalta mielekkäät. Käyttäjät eivät ole robotteja, joten

on hyväksyttävä, ettei täysin absoluuttista tutkimustulosta voi koskaan saada. Tähän perustuu tutkimustulosten hajonta. On tärkeää, että johtopäätöksiä tehdessä otetaan huomioon tilanne ja tapa, jolla tieto on kerätty. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta, kykyä selvittää tarkoitettua asiaa. Käyttäjätutkimusta arvioitaessa validiteetti tarkoittaa sitä, että on tutkittu oikeita asioita ja osattu kysyä oikeita kysymyksiä. Lisäksi validiteetti pitää sisällään käyttäjäjoukon valinnan. Tutkimukseen soveltuvien ihmisten valintaprosessin täytyy sujua ongelmitta, jolloin oikeanlainen valinta tukee tutkimusongelman selvitystyötä. (Anttila 2006, 516.)

Tämän tutkimuksen validiteettia, eli pätevyyttä ja luotettavuutta tukee se, että tutkimusjoukko valittiin harkiten vastaamaan tutkimusongelmaa. Oleellista oli myös kaikkien osallistuneiden opettajien samanlaiset mahdollisuudet vaikuttaa saatuihin tutkimustuloksiin. Tämän takasi itsedokumentaatio- ja sitä täydentävä työpajamahdollisuus. Jokainen vastaaja täytti luotainpaketin, eli osallistui itsedokumentaatioon. Luotainpaketit oli valmiiksi numeroitu systemaattisen dokumentoinnin ja johdonmukaisuuden varmistamiseksi. Työpajojen sisältö sen sijaan tallennettiin muistiinpanojen, työtehtävämateriaalituotosten ja videoinnin avulla. Monipuolisella dokumentoinnilla taattiin mahdollisuus palata aineistoihin myöhempää tarkastusvaihetta varten. Tutkimuksen edetessä dokumentoitiin systemaattisesti kaikki vastaukset ja analysoiti tapahtui johdonmukaisesti.

5.6.2 Triangulaatio

Tutkimuksessa hyödynnettiin triangulaation mukanaan tuomia etuja, joita ovat parempi validiteetti ja asioiden yleistäminen, sekä vinoumien ja systemaattisten rajoitusten välttäminen. Helsingin Teknillisen Korkeakoulun professori kertoi SoverIT jatko-opintoseminaarissa (2006), että triangulaatiossa on kyse niin sanotusta kolmiomittauksesta, jolloin samassa tutkimuksessa käytetään erilaisia aineistoja, teorioita ja menetelmiä. Silloin kun useampaa aineistoa käytetään rinnakkain, kuten haastatteluja ja havaintoja, voidaan puhua aineistotriangulaatiosta. Tässä tutkimuksessa se toteutui niin, että käytimme luotainpaketin lisäksi työpajoja ja ryhmähaastatteluita. Selkeä etu tulosten luotettavuuden kannalta oli myös se, että

tutkijoita ei pelkästään ollut useita, vaan myös kaikki eri aloilta. Tämä käyttäjätutkimus toteutettiin usean eri aineistonkeruumenetelmän, eli menetelmätriangulaation avulla. (Järvenpää 2006.)

6 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää muuttuvan toimintaympäristön vaikutuksia ja vaatimuksia oppimisympäristön kehittämiseksi opettajien työympäristön näkökulmasta. Oppimisympäristöön kuuluvia fyysisiä, sosiaalisia ja toiminnallisia osa-alueita käsiteltiin kokonaisuutena tarkoin määriteltyjen hankeperusteisten tavoitteiden, tutkimuksesta saatavien hyötyjen, merkitysten, sekä koko prosessin ymmärtämisen kautta. Tutkimuksen toimeksiantajana oli Lahden tiede- ja yrityspuisto, jonka toteuttaman EU-rahoitteisen, kaksivuotisen Innovaatiokeskittymähankkeen yhtenä osa-alueena tutkittiin Lahden ammattikorkeakoulun opettajien mielikuvaa oppimisympäristön nykytilasta, sekä tulevaisuuden näkymiä opettajien työympäristön ominaispiirteistä vuonna 2020.

Hankkeen perimmäisenä tavoitteena on tutkia ja mahdollisesti nopeuttaa kansainvälisen tason innovaatiokeskittymän muodostumista Lahteen tavalla, joka tuottaisi Eurooppa 2020 strategian mukaista kestävään talouskasvuun perustuvaa osaamis pohjaa ja työpaikkoja Päijät-Hämeen alueelle. Tälle päämäärälle olisi luotava uskoa myös Lahden ammattikorkeakoulun opettajien välisessä työilmapiirissä.

Tutkimus toteutettiin käyttäjälähtöisesti luotaimen avulla, koska tutkimusongelmat rajautuivat koskemaan tarkoin valittua käyttäjäjoukkoa, eli Lahden ammattikorkeakoulun opettajia. Käyttäjryhmään valikoitui mukaan eri ikäluokkien opettajia, monialaisesti ja eri työtehtävistä, jotta tutkimus olisi käytössä olevien resursien puitteissa kuitenkin mahdollisimman laajakatseinen.

Kun kartoitettiin oppimisympäristön nykytilaa, havaittiin monia ongelmakohtia, jotka oikein ratkaistuin ja toteutettuina edistäisivät paremman oppimisympäristön rakentamista. Suurimmat fyysisen oppimisympäristön puutteet havaittiin tilaratkaisuissa ja työvälineissä. Laitteista johtuvat tekniset ongelmat aiheuttivat ongelmia, mistä koettiin olevan haittaa myös opiskelijoille. Lisäksi opettajat kokivat ongelmia nykyisissä toimintatavoissa ja työkuultuurisissa kysymyksissä. Eri alojen opettajilla on luonnollisesti erilaiset työaikasunnitelmat, työskentelytavat ja tilavaatimukset, jonka vuoksi uuden suunnittelu on haastavaa. ”*Menee monta vuotta*

riitelyyn, jos laitetaan porukka yhteen”, totesi eräs opettajista tulevaisuuden tunneilmastaan. Nykytilassa oli myös hyvin toimivia asioita, jotka saivat kiitosta. Eri-tyisesti yhdessä tekeminen ja työtoverit koettiin merkittäväksi voimavaraksi työsäjäksämisessä. Etätyöskentelyn mahdollisuutta pidettiin tärkeänä vastapainona työrauhan ja tehokkuuden kannalta, varsinkin avokonttoreihin siirtymisen jälkeen.

Pääasiallisiksi tulevaisuuden 2020 oppimisympäristöteemoiksi nousivat seuraavat:

- Oppimista tapahtuu kaikkialla aikaan katsomatta
- Yhdessä tekemällä ja verkostoitumalla syntyy osaamista
- Oppiminen henkilökohtaistuu ja monimuotoistuu, ohjaustarve korostuu
- Liikkuva tekniikka ja mahdollistavat palvelut
- Kampustilat ovat käytettäviä ja muunneltavia, informaalin ja formaalin tilan välillä on balanssi
- Omassa yrityksessäkin voi oppia

Lahden kampus-alueella toteutettaessa olisi hyvä jatkon kannalta kiinnittää huomiota erityisesti fyysisen oppimisympäristön epäkohtiin jo hyvin aikaisessa suunnitteluvaiheessa. Silloin kun oppimis- ja työympäristöön suunnitellaan tulevaisuuden tarpeiden mukaisia muunneltavia tilaratkaisuja, kannattaa käyttää hyväksi opettajien alakohtaista asiantuntijuutta, sekä lahtelaista muotoiluosaamista, jolloin pystytään luomaan mahdollisimman suotuisat informaalit ja formaalit puitteet oppimiselle ja erilaisuuden sietämiselle. Opettajien ja opiskelijoiden tietojen ja taitojen jatkuva erilaistuminen, eli väestön monimuotoistuminen, on hyvä tiedostaa ja hyväksyä kasvavana trendinä.

Tehokkaampaan johtamisen kehittämiseen tulisi panostaa, koska tulevat rakennemuutokset aiheuttavat hyvin suurta epävarmuutta ja pelkotiloja opettajissa. Ainoastaan johdonmukaistamalla johtamiskulttuuria voidaan onnistua oikeiden kehityslinjien valinnassa, muutosten hallinnassa ja työympäristön kehittämisessä haluttujen tavoitteiden mukaisesti.

Oppimis- ja työympäristössä esiintyvät muutokset ovat erittäin ajankohtaisia ja niiden kartoittamiseen tulisi panostaa nyt, kun Suomen ammattikorkeakoulujärjestelmä käy läpi suuria rakenneuudistuksia. Uudistukset tuovat mukanaan suuria kustannussäästöjä, mikä tekee tilanteen hallitsemisen haasteelliseksi myös opettajille. Riittävän tehokkaan ohjauksen ja opetuksen antaminen tuntuu mahdottomalta ilman riittäviä resursseja.

Hyysalon (2006, 94) mukaan lyhyen tai pidemmän aikavälin muutoksia ja niihin liittyviä ratkaisuja toteutetaan usein tulevaisuusverstaassa kokoamalla yhteen toimijoita, joihin tuleva muutos vaikuttaa eri tavoilla. Opettajien suora osallistuminen suunnittelutyöhön jatkossa onkin erittäin suotavaa, sillä epäkohtien korjaaminen vaatii lisätutkimuksia kampus-projektin läpiviennin edetessä käytännön tekemisen tasolle. Tällä esiselvityksellä vältetään parhaimmillaan kalliiden virheiden mahdollisuutta tekemällä oikein valittuja korjausliikkeitä projektin edetessä, jotta Lahti onnistuisi rakentamaan tulevaisuuden tarpeita vastaavan kokonaisuuden. Motivoitunut yhteistyö ja sitä kautta tuloksellisuus ovat mahdollisia ainoastaan tehokkaan muutostyöryhmän avulla.

Alati muuttuvan toimintaympäristön vaikutuksia ja vaatimuksia oppimisympäristöjen kehittämiseksi tulee tutkia myös muista näkökulmista, kuten oppilaitos, opiskelijat, tulevat työnantajat jne.. Vasta jonkinasteinen 360-näkymä antaa riittävän laajan kokonaiskuvan oppimisympäristön kehittämisen haasteista. Viime kädessä kysymys on opetustyön ja oppimisen tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, eli opetukseen suunnattavien voimavarojen mahdollisimman hyvästä tuotosta yhteiskunnan ja koko kansantalouden näkökulmasta. Laajasti tarkasteltuna kyse on Suomen ja viime kädessä koko Euroopan kannalta merkittävästä kilpailukykytekijästä globaalissa kilpailussa.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Kirjat:

Aaltonen, M & Heikkilä, T. 2003. Tarinoiden voima. Miten yritykset hyödyntävät tarinoita? Gummerus, Jyväskylä.

Aho, S. & Laine, K. 2002. Minä ja muut: Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otava, Helsinki.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akateemi.

Haasio, A. & Haasio, M. 2008. Pulpetit virtuaalivirrassa. BTJ Kustannus, Jyväskylä.

Hyysalo, S. 2006. Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät, Edita, Helsinki.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Seljavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Otavan kirjapaino, Keuruu.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö: Perustietoa ryhmän käytöstä ja ryhmätyöstä sosiaaliseen työhön soveltuvana.

Kuuskorpi, M. 2012. Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö: Käyttäjälähtöinen, muunneltava ja joustava opetustila. Väitöskirja. Turun yliopisto.

Lampinen, O. 1995. Ammattikorkeakoulut – vaihtoehto yliopistolle. Gaudeamus. Otatiето Oy. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Matilainen, J. 2003. Oppimisen ohjaus verkossa. Palmenia-kustannus. Helsinki.

Mattelmäki, T. Design Probes, 2006. Gummerus Printing, Finland.

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Jaabes Oy: Viro.

Mäkitalo, E & Wallinheimo, K. 2012. Virtuaaliset ympäristöt – Innostava oppiminen, tehokas koulutus. Talentum Media Oy. Vantaa.

Piispanen, M. 2008. Hyvä oppimisympäristö. Oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvyyskäsitusten kohtaaminen peruskoulussa. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Sinkkonen, I. & Nuutila, E. & Törmä, S. 2009. Helppokäyttöisen verkkopalvelun suunnittelu. Helsinki: Tietosanoma.

Tuomi, J. & Saarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Yin, R.K. 1987. Case Study Research. Design and Methods. Beverly Hills, Cal.: Sage Publications.

Lehdet:

Carter, S. & Mancoff, J. 2005. When participants do the capturing: the role of media in diary studies. Proceedings of CHI2005. ACM Press, New York, NY, 899-908.

Etelä-Suomen Sanomat. 22.1.2013. Koulutus konsernilla edessä jättisäästöt. Yt-neuvottelut: Tavoitteena 12,5 miljoonan euron karsiminen.

Etelä-Suomen Sanomat. 22.1.2013. Karsittavana 12,5 miljoonaa. Koulutus konserni: Yt-neuvotteluiden taustalla hallitusohjelman vaatimat säästöt.

Kauppalehti. 6.9.2012. Avokonttori lisää virheitä työssä. [Viitattu 14.2.2013] Saatavissa:

<http://www.kauppalehti.fi/etusivu/tutkimus+avokonttori+lisaa+virheitä+tyossa/201209254971>

McGrath, M.-A., Sherry, J.F. & Levy, S.J. 1993. Giving voice to the gift the use of productive techniques to recover lost meanings. *Journal of consumer psychology* 2 (2) Lawrence Erlbaum associates, Inc.

Shedroff, N. 2003. Research Methods for Designing Effective Experiences. In Laurel, B. *Design Research Methods and Perspectives*. MIT Press, Cambridge. 155-184

Taloussanomat. 17.1.2012. Näinkö se on: avokonttoreissa jökötetään turhaan? [Viitattu 14.2.2013] Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2012/01/17/nainko-se-on-avokonttorissa-jokotetaan-turhaan/201221052/139>

Taloussanomat. 23.10.2012. Tätä Y-sukupolvi haluaa: Tärkeää työtä, muutoin vapaalle. [Viitattu 30.1.2013] Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2012/10/23/tata-y-sukupolvi-haluaa-tarkeaa-tyota-muutoin-vapaalle/201240519/139>

Elektroniset lähteet:

Euroopan komissio. 2012. Eurooppa 2020. [Viitattu 23.1.2012] Saatavissa:

http://ec.europa.eu/europe2020/index_fi.htm

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto.2012. [Viitattu 17.1.2013]

Saatavissa: <http://osha.europa.eu>

Järvenpää, E.2006 Laadullinen tutkimus, SoberIT jatko-opintoseminaari 2.2.2006, Teknillinen korkeakoulu. [Viitattu 14.1.2013]

Saatavissa:

<http://www.bing.com/search?q=Laadullinen+tutkimus%2C+SoberIT+jatko-opintoseminaari&src=IE-SearchBox&FORM=IE8SRC>

Lahden ammattikorkeakoulu. 2012 Strategia. [Viitattu 27.9.2012] Saatavissa:

http://www.lamk.fi/esittely/strategiat/Documents/lamk_strategia.pdf

Mäkinen, P. 2012. Uudet oppimisympäristöt. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. [Viitattu 12.1.2012] Saatavissa:

<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/oppymp.htm>

Opetushallitus. 2012. Ammattikorkeakoulu koulutusnetti. [Viitattu 23.1.2012]

Saatavissa: www.ammattikorkeakoulu.fi

Opetushallitus. 2013. Opetustoimen turvallisuusopas. Fyysinen oppimisympäristö. [Viitattu 15.1.2013] Saatavissa:

http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas/turvallisuuden_osa-alueita/fyysinen_oppimisymparisto

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Ammattikorkeakoulutus. [Viitattu 20.1.2013] Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulut/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Ammattikorkeakoulu uudistus. [Viitattu 20.1.2013] Saatavissa:

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoul_uudistus/?lang=fi

Päijät-Hämeen Liitto.2012. Lahden innovaatiokeskittymähanke. [Viitattu 14.1.2013] Saatavissa:

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/eu-ohjelmat/paijat-hameen_liiton_rahoittamat_euroopan_aluekehitysrahaston_hankkeet_112008_-lahden_innovaatiokeskittyma_investointihanke

Visser F. S., Stappers, P. & Van der Lugt, R. 2005. Contextmapping; Experiences from practice. To appear in *CoDesign: International Journal of CoCreation in Design and the Arts*, Vol. 1 No. 2, Taylor and Francis Studiolab, Faculty of Industrial Design Engineering, Delft University of Technology.

[Viitattu 24.1.2013] Saatavissa:

http://www.maketools.com/articles-papers/Contextmapping_Sleeswijk_Visseretal_05.pdf